

Työ- ja elinkeinoministeriö

Pertti Hämmäläinen
Natalia Härkin
Sakari Immonen

Maa- ja metsätalousministeriö

Esko Juvonen
Hannu Porkola
Matti Mäkelä
Timo Halonen

**SELVITYS KEINOISTA YRITYSTEN SUKUPOLVENVAIHDOSTEN
HELPOTTAMISEKSI**

Pääministeri Alexander Stubbin hallituksen ohjelman mukaan selvitetään pikaisesti *kasvun ja työllisyyden kannalta vaikuttavimmat keinot yritysten sukupolvenvaihdosten helpottamiseksi*, ml. maa- ja metsätalouslyritykset.

Maininta sisältyy hallitusohjelman kirjaukseen, jonka mukaan hallitus kokoaa ensi vaalikaudelle tähtäävän yritystoiminnan ja yritysten kasvun edellytyksiä sekä eri yritysmuotojen kohtelua kartoittavan ehdotuksen. Hallitusohjelman mukaan työssä hyödynnettäisiin aiempia selvitysmiesten raportteja ja keväällä valmistunutta teollisuuspolitiikan linjausta. Sukupolvenvaihdosten helpottaminen selvitetäisiin tämän työn osana.

Yritysten ja maatalojen sukupolvenvaihdoksiin liittyvät kysymykset ja sukupolvenvaihdosten edistämistä koskevat toimenpiteet jakautuvat kolmen ministeriön - valtiovarainministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön - vastuualueelle.

Selvitystehtävän toteuttamiseksi ministeriöt ovat kukin omalta osaltaan arvioineet vastuualueeseensa kuuluvia keinoja sukupolvenvaihdosten helpottamiseksi ja tehneet toimenpidesuosituksia. Selvitys muodostuu ministeriöiden aihepiiriä koskevista muistioista (valtiovarainministeriön muistio 6.11.2014, työ- ja elinkeinoministeriön muistio 3.11.2014 sekä maa- ja metsätalousministeriön muistio 7.11.2014) ja niissä esitetyjä arvioita ja toimenpidesuosituksia koskevasta tiivistelmästä.

Muistioissa esitetyt kannanotot ovat ministeriöiden omia näkemyksiä, eivätkä edusta ministeriöiden yhteistä kantaa.

Tiivistelmä

1. Valtiovarainministeriön muistio 6.11.2014

Verolainsäädäntöömme sisältyy eräitä yritysten sukupolvenvaihdosten edistämiseksi toteutettuja veronhuojennuksia. Luopuvalle yrittäjälle yrityksen myynnistä saatu luovutusvoitto on eräin edellytyksin verovapaata tuloa. Jatkajaa puolestaan tuetaan myöntämällä huojennus lahjana tai perintönä

saadusta yritys- tai maatilavarallisuudesta sekä myöntämällä huojennuksen jälkeen maksettavaksi jäävälle verolle maksunlykkäystä.

Muistiossa on keskitytty arvioimaan perintö- ja lahjaverolain sukupolvenvaihdoshuojennuksen (maksuunpanohuojennus) sekä maksuaikahuojennuksen laajentamista.

Perintö- ja lahjaverolain maksuunpanohuojennus on varsin mittava ja efektiiviset veroprosentit sukupolvenvaihdosluovutuksissa ovat verrattain matalalla tasolla. Voidaan arvioida, että sukupolvenvaihdoksen verokustannuksen edelleen keventäminen alentamalla maksuunpanohuojennuksen mukaista arvostamistasoa nykyisestä ei olisi perusoikeusnäkökulmasta mahdollista. Asian avaaminen voisi pahimmillaan johtaa siihen, että nykyinenkin huojennus katsottaisiin yhdenvertaisuusperiaatteen kannalta ongelmalliseksi.

Ratkaisua voitaisiin perusoikeusnäkökulmasta hyväksyttävällä tavalla pyrkiä etsimään vapauttamalla kokonaan verosta yrityksen tuotannollisen toiminnan varat ja kohdistamalla ”ylimääräisiin” varoihin normaali verotus. Malli sisältäisi yritys- ja kansantaloudellisesti oikeasuuntaisia kasvuvaiikutuksia aikaansaavan kannusteen. Vaihtoehto olisi kuitenkin käytännön toteuttamisen kannalta varsin haastava ja edellyttäisi valmiutta tämän jo vuonna 2008 esillä olleen vaihtoehdon poliittiseen uudelleenarviointiin ja epäilemättä myös riittävän laajaa elinkeinoelämän kannatusta. Osalle vakavaraisista yrityksistä muutos merkitsisi sukupolvenvaihdoksen verokustannuksen nousua.

Suurimmaksi ongelmaksi on koettu tilanteet, joissa maksuunpanohuojennus ei sovellu huojennusedellytysten jäädessä täyttymättä: perintö- tai lahjaverot suoritetaan tällöin täydestä käyvästä arvosta. Nykyisin yhtiömuotoisten yritysten kohdalla vaaditusta 10 %:n omistusosuudesta tai yritys-toiminnan jatkamisvaatimuksesta luopuminen merkitsisi kuitenkin irtaantumista huojennuksen taustatavoitteista ja olisi hyvin ongelmallista tasavertaisuusnäkökulmasta.

Ongelmana nykyisen huojennuksen soveltamisalan laajentamisessa koskemaan metsätiloja on rajanveto huojennuksen piiriin kuuluvien ja sen ulkopuolelle jäävien metsätilojen välillä. Se edellyttäisi sellaisen ratkaisun saavuttamista, joka on sekä poliittisesti hyväksyttävissä että sopuoinnussa perustuslain yhdenvertaisuusperiaatteen kanssa. Tehtävä on hyvin vaikea, eikä vartenotettavia valtiösääntöoikeudellisesti ongelmattomia malleja ole kyetty esittämään.

Kaiken kaikkiaan liikkumavara nykyisen maksuunpanohuojennuksen kehittämiseksi sukupolvenvaihdosten edistämiseksi vaikuttaisi varsin pieneltä.

Maksuaikahuojennuksen kehittäminen pidentämällä maksuaikaa nykyisestä 5 vuodesta olisi sen sijaan mahdollista ja samalla luonteva ratkaisu sukupolvenvaihdoksen verokustannuksesta mahdollisesti aiheutuvien likviditeettiongelmiin vähentämiseen. Tämän lisäksi tai siitä erillisenä toimenpiteenä myös asteikkotarkistukset voisivat tulla kysymyksen julkisen talouden tasapainotavoitteiden sen salliessa.

Muistiossa ei ole arvioitu julkisuudessa esillä ollutta ajatusta perintö- ja lahjaveron kumoamisesta: toimenpide ei ole kasvun ja työllisyyden kannalta perusteltua, jollei osoiteta, että perintö- ja lahjaverolla olisi talouteen haitallisimpia vaikutuksia kuin sen korvaavilla veroilla. Valtiovarainministeriön ja VATT:n yhteistyönä on tarkoitus mm. tästä näkökulmasta selvittää, millaisia vaikutuksia perintö- ja lahjaveron kumoamisella ja vastaavan verotulon keräämisellä myyntivoittoverotusta kiristämällä olisi.

2. Työ- ja elinkeinoministeriön muistio 3.11.2014

Alexander Stubbin hallituksen ohjelman kirjaus koskee yritysten sukupolvenvaihdoksia, joiden kannalta keskeisimmät toimijat ovat työ- ja elinkeinoministeriön käsityksen mukaan valtiovarainministeriö ja alkutuotannon yritysten osalta maa- ja metsätalousministeriö. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan palveluista sukupolvenvaihdoksissa tulee kysymykseen lähinnä Finnvera Oyj:n tuotteet, mikäli vaihdoksen toteuttamiseen tarvitaan ulkoista rahoitusta. Ministeriön näkökulmasta ei ole tarkoituksenmukaista rajoittaa tarkastelua koskemaan ainoastaan sukupolvenvaihdoksia, vaan yritysten omistajanvaihdoksia yleisemmin, sillä Suomessa on eri selvitysten mukaan tuhansia yrityksiä, joissa ikääntyneelle yrittäjälle ei löydy jatkajaa perheen tai suvun piiristä. TEM:n muistiossa asiaa tarkastellaan omistajanvaihdosten näkökulmasta ja tuodaan esille miten omistajanvaihdoksia TEM-konsernissa ja sen tuotteilla ja palveluilla edistetään.

3. Maa- ja metsätalousministeriön muistio 7.11.2014

Maatalousyritysten kasvua valtion toimenpitein edistetään lähinnä investointituen avulla. Maatalousyritysten sukupolvenvaihdoksia helpotetaan perintö- ja lahjaverotukseen liittyvällä maatalojen keuhalla huojennuksella, nuoren viljelijän aloitustuella, nuorille viljelijöille maksettavalla tulotuella. Sukupolvenvaihdoksia edistää myös se, että aloittava viljelijä voi saada 10 prosenttiyksikön korotuksen investointitukeen, jos investointitukea haetaan viiden vuoden sisällä aloittamisesta. Jotta rakennetukivarojen puute EU:n rahoituskauden 2014 - 2020 puolivälin jälkeen ei estäisi sukupolvenvaihdosten tukemista ja nykyisen tuotantotason säilyttämiseen tarvittavan investointituen myöntämistä, olisi turvattava lisärahoitus vuodesta 2017 alkaen sekä maatalouden investointitukeen että aloittamistukeen.

Metsätalouden harjoittamisen osalta kasvua tuetaan tuloverolain (1535/1992) 55 §:n mukaisella metsävähennyksellä, jonka mukaisesti osa metsän hankintamenosta voidaan ottaa huomioon vähennyksenä puun myyntitulosta. Metsämaan hankinnasta muodostuva metsävähennysoikeus toimii siten kannusteena toiminnan laajentamiselle ja uuden metsämaan hankkimiselle. Yhtiömuotoiset metsänomistajat eivät ole kuitenkaan oikeutettuja metsävähennykseen. Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että metsävähennysoikeuden laajentamista eri omistusmuotoihin tulisi tarkastella osana metsätalousyritysten kasvun tukemista ja metsänomistusrakenteen kehittämistä. Metsävähennysoikeuden laajentaminen olisi perusteltua luonnollisten henkilöiden omistamille avoimille ja kommandiittiyhtiöille sekä osakeyhtiöille.

Metsätalousyrittäjien sukupolvenvaihdosten helpottamisen tehokkaimmaksi keinoksi on esitetty perintö- ja lahjaverolakiin tehtävää muutosta, jossa yritysmäiset metsätalouden harjoittajat laajennettaisiin maataloja ja yrityksiä koskevien verohuojennuksien piiriin. Muutos olisi metsäalan kannalta keskeinen, koska puhtaiden metsätalousyrittäjien sukupolvenvaihdoksia ei edistetä nykyisin lainkaan, lukuun ottamatta Suomen metsäkeskuksen antamaa sukupolvenvaihdosneuvontaa. Metsätilan omistaja on oikeutettu nykyisin perintö- ja lahjaverotuksessa huojennukseen vain, jos hän harjoittaa myös peltoviljelyä, tai omaan metsään liittyvää muuta yritystoimintaa, kuten esimerkiksi sahausta ja sekä metsätalous- että sahaustoiminta on kokonaisuudessaan yhtiöitetty. Sukupolvenvaihdoshuojennuksen puuttuminen on merkittävä este metsätalouteen liittyvän yritystoiminnan jatkamiseksi ja kehittämiseksi pitkäjänteisesti. Siten maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että perintö- ja lahjaveron huojennuksen soveltamisalaa tulisi laajentaa metsätiloihin. Maa- ja metsätalousministeriö valmistelea vuoden loppuun mennessä esityksen huojennuksen ehdoista, joiden avulla huojennus kohdennettaisiin yritysmäisille metsänomistajille.

Suomessa kalan jalostus ja kauppa ovat kasvaneet voimakkaasti 2000-luvulla, mutta kasvu on perustunut ulkomaiseen viljeltyyn kalaan. Suomen kauppataase kalatuotteiden osalta on yli 350 miljoonaa euroa.

naa euroa alijäämäinen. Kotimaisella kalalla on suuri kasvupotentiaali niin kotimaan kuin ulkomaan markkinoilla. Erityisesti kotimaisen kasvatetun kalan tuotantoa lisäämällä voitaisiin nopeasti vähentää riippuvuutta ulkomaan tuonnista. Elinkeinoon mukaan suurin ongelma on ympäristönsuojelulainsäädäntö ja etenkin sen soveltamiskäytäntö. Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että kansallisia lupajärjestelmiä ja niihin liittyviä hallinnollisia menettelytapoja tulisi kehittää siten, että lupajärjestelmät ovat hallinnollisesti nykyistä kevyempiä ja ne toimivat ennustettavasti sekä luovat edellytykset pitkäjänteiselle yritystoiminnalle ja investoinneille. Lisäksi energiaverohelpotusten ulottaminen kalanviljelyn harjoittamiseen tukisi alan kasvua ja asettaisi toimialan tältä osin maataloustuottajien kanssa tasavertaiseen asemaan. Kaupallisessa kalastuksessa tulisi edistää nuorten kalastajien alalle tuloa ja toiminnan aloittamista aloitustukijärjestelmän (avustus ja korkotuki) avulla.

YRITYSTEN SUKUPOLVENVAIHDOSTEN HELPOTTAMINEN VEROTUKSEN KEINAIN

Pääministeri Alexander Stubbin hallituksen ohjelman mukaan selvitetään pikaisesti *kasvun ja työllisyyden kannalta vaikuttavimmat keinot yritysten sukupolvenvaihdosten helpottamiseksi*, ml. maa- ja metsätalousyritykset.

Maininta sisältyy hallitusohjelman kirjaukseen, jonka mukaan hallitus kokoaa ensi vaalikaudelle tähtäävän yritystoiminnan ja yritysten kasvun edellytyksiä sekä eri yritysmuotojen kohtelua kartoittavan ehdotuksen. Hallitusohjelman mukaan työssä hyödynnettäisiin aiempia selvitysmiesten raportteja ja keväällä valmistunutta teollisuuspolitiikan linjausta. Sukupolvenvaihdosten helpottaminen selvitetäisiin tämän työn osana.

Yritysten ja maatilojen sukupolvenvaihdoksiin liittyvät kysymykset ja sukupolvenvaihdosten edistämistä koskevat toimenpiteet jakautuvat kolmen ministeriön - valtiovarainministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön - vastuualueelle.

Valtiovarainministeriön vastuualueelle kuuluvat sukupolvenvaihdoksia koskevat verokysymykset ja veronhuojennukset. Työ- ja elinkeinoministeriö sekä maa- ja metsätalousministeriö selvittävät omaan vastuualueeseensa kuuluvia keinoja sukupolvenvaihdosten helpottamiseksi.

Arvioitaessa *kasvun ja työllisyyden kannalta* vaikuttavimpia keinoja yritysten sukupolvenvaihdosten helpottamiseksi olisi esikysymyksenä aiheellista tarkastella sitä, missä määrin sukupolvenvaihdosten suosimisella verotuksellisesti tai muilla tavoin ylipäättään on kasvua ja työllisyyttä edistäviä vaikutuksia. Asia on kiistanalainen, sillä ei ole periaatteellisesti eikä empiirisen tutkimustiedon valossa mitenkään selvää, että omistuksen ja liikkeenjohdon siirtyminen suvussa edistäisi yrityksen taloudellista suorituskykyä tai että omistusrakenteiden vakiinnuttaminen vaikuttaisi myönteisesti yritysrakenteiden uudistumiseen ja tuottavuuden kasvuun. Asiaan ei kuitenkaan tässä yhteydessä ole edellytyksiä laajemmin paneutua. Sukupolvenvaihdoksiin kohdistuvat veronhuojennukset ovat kansainvälisesti yleisiä mm. perintö- ja lahjaverotuksessa, jossa sillä on Suomessakin jo pitkäikäinen perinne.

Tämän muistion tarkastelu rajoittuu koskemaan nykyisten verotuksellisten keinojen kehittämismahdollisuuksia ja osin myös tarvetta.

Verolainsäädäntöömme sisältyy eräitä yritysten sukupolvenvaihdosten edistämiseksi toteutettuja veronhuojennuksia. Luopuvalle yrittäjälle yrityksen myynnistä saatu luovutusvoitto on eräin edellytyksin verovapaata tuloa. Jatkajaa puolestaan tuetaan myöntämällä huojennus lahjana tai perintönä saadusta yritys- tai maatilavarallisuudesta sekä myöntämällä huojennuksen jälkeen maksettavaksi jäävälle verolle maksunlykkäystä.

VM muistio 6.11.2014

Tuloverolain 48 §:n mukaan omaisuuden luovutuksesta saatu voitto ei ole veronalaista tuloa, jos verovelvollinen luovuttaa harjoittamaansa maatalouteen tai metsätalouteen kuuluvaa kiinteää omaisuutta, avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön osuuden taikka sellaisen yhteisön osakkeita tai osuuksia, jotka oikeuttavat vähintään 10 %:n omistusosuuteen yhtiössä. Verovapaus edellyttää, että saajana on joko yksin tai yhdessä puolisonsa kanssa hänen lapsensa tai tämän rintaperillinen taikka hänen sisarensa, veljensä, sisarpuolensa tai velipuolensa. Lisäksi edellytyksenä on, että omaisuus on ollut yhteensä yli 10 vuotta verovelvollisen tai hänen ja sellaisen henkilön omistuksessa, jolta hän on saanut sen vastikkeettomasti.

Veronhuojennus tulee luopujan hyväksi ja kannustaa yrittäjää myymään yrityksen nimenomaan lähisukulaisille vieraiden sijasta: huojennus voi edistää myös siirtyvän yritystoiminnan jatkajien asemaa ja siten välillisesti yrityksen liiketoimintaedellytyksiä, jos myyjä verovapauden johdosta tyytyy pienempään kauppahintaan.

Tuloverolain 48 §:n mukaiseen luovutusvoiton verovapaussäännöksen ei ole ainakaan viimeaikaisessa keskustelussa nähty liittyvän pulmia hallitusohjelmassa mainitun yritysten sukupolvenvaihdosten helpottamistavoitteen näkökulmasta. Jäljempänä rajoitutaan tarkastelemaan perintö- ja lahjaverotusta ja sen sukupolvenvaihdoshuojennusta.

1. Jatkajaan kohdistuvat perintö- ja lahjaverolain huojennukset

Perintöverotuksessa ja lahjaverotuksessa varat arvostetaan lähtökohtaisesti käypään arvoon, jolla tarkoitetaan todennäköistä luovutushintaa. Vero määräytyy veroasteikon mukaisesti verotettavan perintöosuuden tai lahjan suuruuden perusteella. Perintöveroasteikon alaraja on 20 000 euroa ja lahjaverosteikon 4 000 euroa. I veroluokkaan kuuluviin lähiomaisiin sovellettavien asteikkojen veroprosentit ovat alarajan ylittävältä osalta 7 % ja ylimmissä portaissa yli 1 milj. euroa ylittävältä osalta 19 %. II veroluokassa vastaavat veroprosentit ovat 20 ja 35. Vuoden 2015 alusta asteikkojen rajaveroprosentit nousevat kaikissa portaissa 1 %-yksiköllä, jos eduskunta hyväksyy sen käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen.

Perintö- ja lahjaverolain 55 §:n nojalla siinä mainituin edellytyksin osa veroasteikon mukaan lasketusta perintöverosta tai lahjaverosta voidaan jättää maksuun panematta, jos veronalaiseen perintöön tai lahjaan sisältyy maatila, muu yritys tai osa niistä.

1.1. Huojennussäännösten kuvaus

Maksuunpanohuojennus

Huojennuksen soveltaminen edellyttää verovelvollisen ennen verotuksen toimittamista tekemää pyyntöä. Maatilan tai muun yrityksen osalla tarkoitetaan myös vähintään 10 %:tä maatilan tai yrityksen omistamiseen oikeuttavista osakkeista tai osuuksista.

Edellytyksenä huojennukselle on, että verovelvollinen jatkaa¹ perintönä tai lahjana saaduilla varoilla maatalouden tai maa- ja metsätalouden² harjoittamista tai muuta yritystoimintaa perin-

¹ Jatkamisvaatimuksen on vakiintuneesti katsottu ilman eri selvitystä täyttyvän osakeyhtiömuotoisen yrityksen tapauksessa, jos saaja työskentelee yhtiön hallituksen varsinaisena jäsenenä tai toimitusjohtajana. Tuoreen oikeuskäytännön mukaan vaatimus voi perheyhtiössä tapahtua myös käyttämällä päätös-

VM muistio 6.11.2014

tönä tai lahjana saadulla maatilalla tai näin saadussa yrityksessä. Lisäksi edellytetään, että maatilasta, muusta yrityksestä tai niiden osasta määrätyn perintö- tai lahjaveron suhteellinen osa koko verosta on suurempi kuin 850 euroa. Huojennus ei edellytä perinnönjättäjän tai lahjan antajan ja saajan välillä vallitsevan sukulaisuussuhdetta.

Verrattain mutkikas huojennussäännöstö johtaa käytännössä yleensä veron määräämiseen arvostamalla maatila- ja yritysvarallisuus 40 %:iin varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain (arvostamislain) mukaisesta arvosta. Arvostamislain mukaiset arvot vastaavat melko tarkoin huojennuksen perusteena aiemmin käytettyjä varallisuusverotuksessa noudatettuja verotusarvoja. Arvostamislain mukaiset arvot ovat usein huomattavasti perintö- ja lahjaverotuksessa muutoin käytettäviä käypiä arvoja alempia, mikä tuo lisäedun³.

Osakeyhtiömuotoisen yrityksen sukupolvenvaihdoksessa osakkeet arvostetaan 40 %:iin niiden arvostamislain mukaisesta vertailuarvosta. Noteeraamattoman yhtiön osakkeen vertailuarvo on eräin poikkeuksin sama kuin sen matemaattinen arvo, josta osakkeelle maksetun osingon verotus riippuu.

Jos verovelvollinen luovuttaa pääosan maatilasta, muusta yrityksestä tai sellaisen osasta, josta on myönnetty edellä tarkoitettu huojennus, ennen kuin viisi vuotta on kulunut perintö- tai lahjaverotuksen toimittamispäivästä, maksuunpanematta jätetty vero pannaan maksuun korotettuna 20 %:lla.

Maksuaikahuojennus

Jos maksuunpanohuojennus soveltuu, maatilasta ja muusta yrityksestä huojennuksen myöntämisen jälkeen maksuunpannun perintö- tai lahjaveron maksuaikaa pidennetään 1 700 euroa ylittävältä osalta verovelvollisen tekemästä pyynnöstä. Vero kannetaan tällöin yhtä suurina, vähintään 850 euron suuruisina vuotuiserinä enintään viiden vuoden aikana. Pidennetyltä maksuajalta ei peritä korkoa. Pidennys ei ole harkinnanvarainen.

Lahjanluonteisen kaupan erityishuojennus

Sukupolvenvaihdos voidaan toteuttaa myös lahjanluonteisella kaupalla. Lahjanluonteisella kaupalla tarkoitetaan omaisuuden myymistä todellista käypää arvoa alhaisemmalla hinnalla. Perintö- ja lahjaverolain 18 §:n 3 momentin yleissäännöksen mukaan katsotaan käyvän hinnan ja käytetyn vastikkeen välinen ero lahjaksi, jos vastike on enintään 75 % käyvästä hinnasta.

Sukupolvenvaihdostilanteessa käytetty vastike voi olla alempi. Perintö- ja lahjaverolain 55 §:n 5 momentin mukaan lahjaveroa ei maksuunpanohuojennuksen edellytysten täytyessä maksuunpanna lainkaan, jos vastike on enemmän kuin 50 % maatilalla tai yrityksen käyvästä arvosta. Näissä tilanteissa luovutuksen kohteena olevaa omaisuutta ei arvosteta arvostamislain mukaiseen arvoon eikä huojennuksen edellytyksenä ole osittaisessa huojennuksessa sovellettava 850 euron alaraja.

valtaa osakkuuden perusteella ja toimimalla yhtiön johtotehtävissä. Pelkkä päätösvallan käyttö yhtiökouksessa ei ole jatkamista.

² Huojennus ei sovellu pelkän metsätilan luovutukseen.

³ Vuoden 2013 maksuunpanoaineistossa lahjaksi saadun yritysvarallisuuden (muut yritykset kuin maatilat) arvostamislain mukainen arvo oli keskimäärin 75 % käyvästä arvosta. Vaihtelut olivat huomattavia, runsaassa 6 %:ssa tapauksista vertailuarvo oli vähemmän kuin 20 % käyvästä arvosta.

1.2. Perintö- ja lahjaveron vaikutuksesta yrityksen toimintaan

Jos sukupolvenvaihdos toteutetaan lahjoittamalla yritys tai sen osa jatkajalle taikka jos perillinen jatkaa perintöosuuteensa sisältyvän yrityksen toimintaa, aiheutuva perintö- tai lahjaverokustannus voi aiheuttaa jatkajalle likviditeettiongelmia, jotka voivat heijastua haitallisesti myös yrityksen toimintaan. Tällaisia tilanteita syntyy, jos yrityksestä joudutaan veron maksun rahoittamiseksi nostamaan aiottua enemmän varoja, esimerkiksi osakeyhtiömuotoisen yhtiön jakaessa voitostaan osakkaalle aiottua enemmän osinkoa, minkä seurauksena varojen käyttöä investointeihin tai muihin yrityksen liiketoimintaa edistäviin tarkoituksiin joudutaan vähentämään.

Edellä selostettu maksuunpanohuojennus lieventää olennaisesti verokustannusta silloin, kun huojennusedellytykset täyttyvät. Kun tarkastellaan noteeraamattomien osakeyhtiöiden jakamien osinkojen ja toteutuneiden sukupolvenvaihdosten yhteydessä jatkajan maksettavaksi tulevien lahjaveron määriä *keskimäärätietojen perusteella*, havaitaan, että keskimääräisessä tilanteessa saaja pystyy pääsääntöisesti rahoittamaan sukupolvenvaihdoksen verokustannuksen yhden vuoden netto-osingolla (osakkaalle osingosta menevän veron jälkeen jäävälle määrälle): ks. laskelmat jäljempänä.

Maksuaikahuojennuksen tuoma mahdollisuus jaksottaa osingonmaksu 5 vuodelle vähentää edelleen merkittävästi sitä vaaraa, että yrityksestä joudutaan nostamaan veron maksua varten varoja yritystoimintaa haittaavassa määrin.

Edellä sanottu pätee, kun tarkastellaan keskimääräisiä tilanteita. Kuva on toinen tilanteissa, joissa huojennussäännökset eivät sovellu tai yritys ei voi jakaa osinkoa, vaikka nettovarallisuus on suuri.

Käytettävissä ei ole tarkempaa tutkimustietoa siitä, miten se vero, joka huojennuksen myöntämisen jälkeen jää jatkajan maksettavaksi, heijastuu osingonjakoon ja yrityksen toimintaan. Tähän ei anna vastausta esimerkiksi seuraavaksi selostettava verrattain tuore Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen tutkimus.

Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen tutkimuksen tuloksista

Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen sukupolvenvaihdoksia koskevassa tutkimuksessa (Sukupolvenvaihdoksen vaikutus perheyriyksen toimintaan, VATT tutkimukset 174, lokakuu 2013), jossa selvitettiin sukupolvenvaihdosten vaikutuksia perheyriyksen toimintaan, havaittiin sinänsä, että yrityksessä toteutuneella sukupolvenvaihdoksella on yhteys jaetun osingon määrään.

Tutkimuksen havaintojen mukaan tutkimuksen kohderyhmään kuuluvissa yrityksissä osinkoa jaettiin sukupolvenvaihdoksen jälkeen viidennes enemmän kuin yrityksissä, joissa ei ollut tapahtunut sukupolvenvaihdosta. Yrityksistä neljännes jakoi lisäosinkoa sukupolvenvaihdoksen toteuttamista varten sukupolvenvaihdoksen jälkeen.

Tutkimuksesta ei kuitenkaan ilmene se olennainen seikka, miten muutos osingonjaossa oli yhteydessä sukupolvenvaihdoksen toteuttamistapaan. Viidenneksessä tapauksista sukupolvenvaihdos toteutettiin nimittäin kauppana, jolloin jatkajan rahoitustarve on useampikymmenkertainen verrattuna sellaiseen lahjana tai perintönä tapahtuvaan sukupolvenvaihdokseen, johon

VM muistio 6.11.2014

sovelletaan maksuunpanohuojennusta.⁴ Tämän vuoksi on perusteltua olettaa, että lisäosinkojen maksaminen painottui sellaisiin sukupolvenvaihdoksiin, joissa maksettiin kauppahintaa ja joissa jatkajan rahoitustarve sen johdosta oli suuri.

On myös syytä huomata, että VATT:n tutkimuksessa verrataan yritystä, jossa on tapahtunut omistajanvaihdos sukupolvenvaihdoksen kautta, sellaiseen yritykseen, jossa ei ole tapahtunut lainkaan omistajanvaihdosta. Tutkimuksessa siis selvitetään sitä, millaisia vaikutuksia sukupolvenvaihdoksena tehdyllä omistajanvaihdoksella on yrityksen suorituskykyyn erittelemättä sitä, mihin sukupolvenvaihdokseen liittyviin osatekijöihin havaitut vaikutukset liittyvät.

Tutkimuksen laatija onkin varovainen tehdessään johtopäätöksiä mm. osingonjaossa havaittujen muutosten syistä. Tutkimuksessa todetaan, että sukupolvenvaihdokseen sisältyy perintöveroseuraamusten lisäksi monia muitakin seikkoja, joilla voi olla vaikutusta yrityksen kehitykseen. Sukupolvenvaihdos aiheuttaa yritykselle suuren kokonaisvaltaisen muutoksen, vaatii aikaa ja rahaa ja voi lisäksi aiheuttaa sisäisiä konflikteja ja muita ongelmia pitkälle ajanjaksolle. Tutkimuksessa päätellään, että vaikuttaa ilmeiseltä, että sukupolvenvaihdoksella on merkitystä yrityksen suorituskyvyn kannalta, mutta tutkimuksen perusteella ei voida sanoa, mikä on veronmaksun suhteellinen merkitys kasvuseuraamuksille.⁵

Verokustannuksen tasosta tilanteissa, joissa sukupolvenvaihdoshuojennus soveltuu

Verokustannuksen merkityksen havainnollistamiseksi sukupolvenvaihdostilanteissa on toisaalta aiheellista tarkastella sitä, minkä määräinen perintö- tai lahjaverokustannuksen sukupolvenvaihdoksesta veronhuojennuksen soveltamisen jälkeen aiheutuu, ja toisaalta sitä, missä määrin yrityksen osakkaat voivat rahoittaa verokustannusta yritysten normaalisti maksamalla osingolla. Jäljempänä tämän otsikon alla esitetyt tiedot perustuvat Verohallinnolta saatuihin vuoden 2013 aikana tehtyihin perintö- ja lahjaveropäätöksiin, joissa oli sovellettu maksuunpanohuojennusta. Tiedot koskevat säännönmukaisia verotuspäätöksiä, eikä muutosverotuksia ole huomioitu. Näiden vaikutus aineistossa on vähäinen.

Vuonna 2013 maksuunpanohuojennusta sovellettiin noin 2 600 perinnön ja lahjan saajan verotuksessa. Tapauksista perintösaantoja oli noin 400: sukupolvenvaihdokset pyritään yleensä toteuttamaan suunnitellusti luopujan elinaikana. Maksuunpanohuojennuksen soveltamisen seurauksena myönnetyn huojennuksen yhteismäärä oli noin 110 miljoonaa euroa.⁶

Tapauksia, joissa samalla luovutettiin myös muuta kuin huojennuksen piiriin kuuluvaan maatala- tai yritysvarallisuutta, oli noin 400: nämä tapaukset olivat valtaosin perintötilanteita ja nii-

⁴ Kuten jäljempänä tarkemmin todetaan, vuonna 2013 tehdyissä perintö- ja lahjaverotusta koskevissa päätöksissä, joissa sovellettiin maksuunpanohuojennusta, huojennuksen jälkeen maksettavaksi jäävän perintö- tai lahjaveron suhde yrityksen käypään arvoon (efektiivinen veroprosentti) oli maatilojen kohdalla keskimäärin 1,1 % ja muiden yritysten kohdalla keskimäärin 2,8 %. Jos sukupolvenvaihdos toteutetaan kauppana ja kauppahinta vastaa käypää arvoa, ostajan maksettavaksi tulee runsaat 35-kertainen määrä. Jos kyse on lahjanluonteisesta kaupasta, jossa kauppahintana maksetaan 50 % käyvästä arvosta, maksettavaksi tulee 18-kertainen määrä.

⁵ Pellervon taloustutkimuksen kesäkuussa 2014 julkaistussa raportissa, jonka johtopäätökset perustuvat osaksi VATT:n tutkimukseen, on kokonaan sivuutettu nämä näkökohdat ja näyttää lähtevän arvioissaan siitä, että sukupolvenvaihdosten yhteydessä havaitut muutokset johtuvat yksinomaan perintö- ja lahjaverosta.

⁶ Lahjanluonteisia kauppia koskevaa perintö- ja lahjaverolain 55 §:n 5 momenttia sovellettiin lisäksi noin 670 tapauksessa. Huojennetun veron yhteismäärä oli runsaat 7,6 miljoonaa euroa.

den osuus veronhuojennuksen yhteismäärästä noin 26 miljoonaa euroa. Niistä noin 2 200 tapauksesta, joissa saatu varallisuus sisälsi pelkästään huojennuksen piiriin kuuluvaa maatala- tai yritysvarallisuutta, runsaat 1 100 koski maatilaa (osuus huojennuksesta 30 milj. euroa) ja noin 1 100 muuta yritystä (osuus huojennuksesta vajaat 55 milj. euroa).

Jäljempänä esitetyt tiedot koskevat niitä noin 1 900 lahjaa (noin 1 100 maatilaa ja noin 800 muuta yritystä) joissa oli luovutettu pelkästään sukupolvenvaihdoshuojennuksen kohteena olevaa maatala- tai yritysvarallisuutta ja joista on lisäksi ollut käytettävissä tieto luovutetun maatala- tai yritysvarallisuuden käyvistä arvoista⁷. Näissä tapauksissa huojennuksen piiriin kuuluvan maatala- ja yritysvarallisuuden yhteenlaskettu käypä arvo oli runsaat 800 miljoonaa euroa, veronhuojennuksen yhteismäärä 75 miljoonaa euroa (maatilat 28,2 ja muut yritykset 46,5 milj. euroa) ja huojennuksen jälkeen maksettavaksi jäänyt määrä noin 25 miljoonaa euroa (maatilat 3,0 ja muut yritykset 21,8 milj. euroa).

Luovutetun maatilavarallisuuden käypä arvo oli keskimäärin noin 270 000 euroa ja huojennuksen jälkeen maksettavaksi jäävän veron määrä noin 2 800 euroa. Efektiivinen saajakohtainen veroprosentti (maksettavan veron suhde varojen käypään arvoon) oli keskimäärin 1,1 (saajakohtaisten efektiivisten veroprosenttien aritmeettinen keskiarvo).

Luovutetun muun yritysvarallisuuden käypä arvo oli keskimäärin 645 000 euroa, maksettavan veron määrä vajaat 28 000 euroa ja efektiivinen saajakohtainen veroprosentti keskimäärin 2,8. (saajakohtaisten efektiivisten veroprosenttien aritmeettinen keskiarvo).

Tapauksia, joissa perintöosuuden tai lahjan käypä arvo ylitti miljoona euroa, oli noin 90. Huojennuksen soveltamisen jälkeen raja ylittyi 23 tapauksessa. Tapaukset olivat kaikki I veroluokkaan kuuluvia lahjoja ja koskivat muuta yritystä kuin maatilaa. Lahjat koskivat kaikkiaan 15:tä eri yritystä. Varojen käypä arvo oli vähintään 3,3 miljoonaa euroa ja yhteenlaskettu arvo vajaat 300 miljoonaa euroa. Veronhuojennuksen määrä tässä ryhmässä oli noin 25 miljoonaa euroa ja maksettavaksi jäävä määrä vajaat 16 miljoonaa euroa. Efektiivinen veroprosentti vaihteli 2,7 %:sta 6,6 %:iin.

Aineistossa maatala- ja yritysvarallisuuden verotettava, aliarvostuksen jälkeinen määrä jäi alle 200 000 euron yli 93 %:ssa tapauksista. Verotuksen kiristyminen vuoden 2012 alusta 200 000 euroa ylittävien ja 2013 alusta 1 000 000 euroa ylittävien perintöjen ja lahjojen osalta on siten koskenut verrattain pientä yritysjoukkoa.

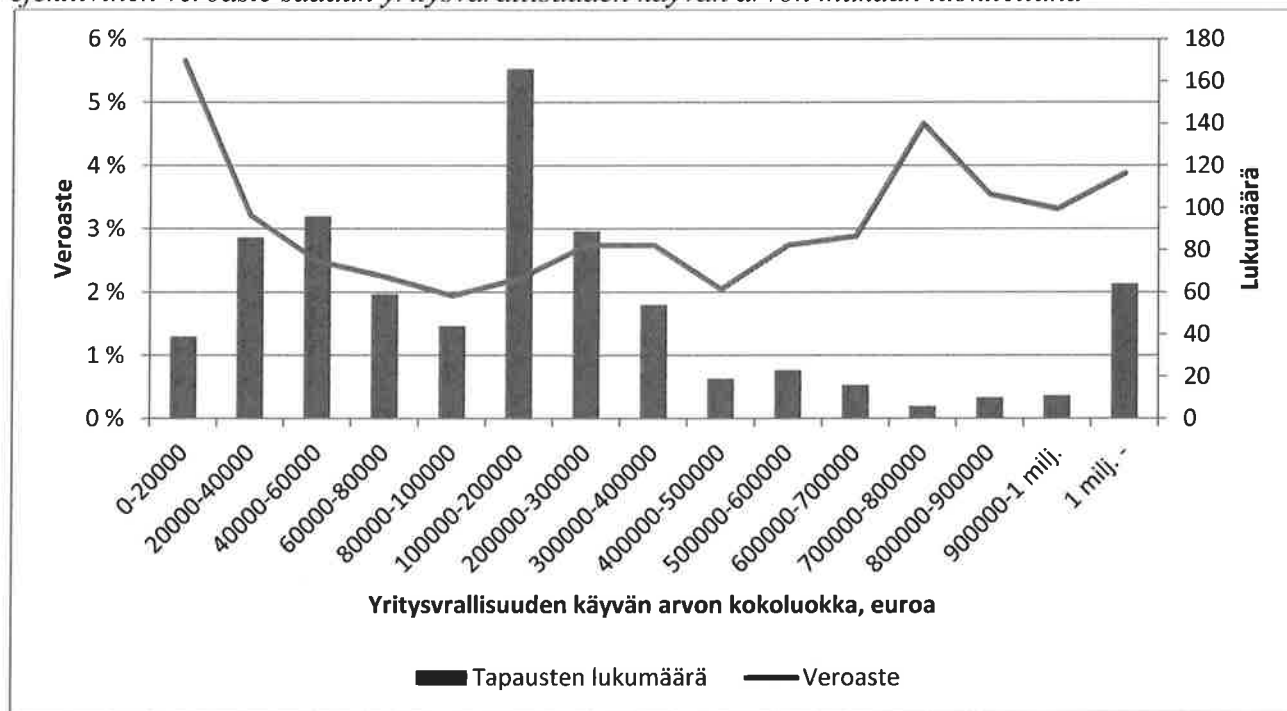
⁷ Tässä muistiossa esitetyt tiedot poikkeavat jossain määrin tiedoista, joita on kuvattu perintö- ja lahjaveroasteikkojen muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä HE 123/2014 vp. Sittenmin on ilmentynyt, että Verohallinnon perintö- ja lahjaverotusta koskevasta tietokannasta saadut tiedot olivat osin puutteelliset.

Tässä muistiossa eritystarkastelun kohteena olevista tapauksista, joissa luovutuksen kohteena on pelkästään huojennuksen piiriin kuuluvaa muuta yritystä kuin maatilaa koskevaa varallisuutta, noin 25 prosenttia osalta puuttuu efektiivisen veroprosentin laskemiseen tarvittava tieto varojen käyvistä arvoista. Näihin tapauksiin kohdistuvan huojennuksen yhteismäärä on kuitenkin vain 14 prosenttia eli runsaat 7 miljoonaa euroa ryhmään kuuluviin tapauksiin kohdistuvan huojennuksen yhteismäärästä 54 milj. eurosta. Otoksena aineisto on erittäin kattava (75% tapauksista ja 86 % veronhuojennuksesta), eikä puuttuva aineisto muuta efektiivisten veroprosenttien tarkastelun antamaa kokonaiskuvaa huojennuksen vaikutuksesta.

Ylimpään varallisuusluokkaan kuuluvista tapauksista, jossa yritysvarallisuuden aliarvostettu määrä on vähintään 1 milj. euroa, on tarkastelun ulkopuolelle mainitusta syystä rajautunut kaksi.

Alla olevasta kuviosta ilmenee vuonna 2013 tehtyjen muuta yritystä kuin maatilaa koskevien huojennuspäätösten lukumäärä (oikea pysty akseli) ja efektiivinen veroaste (vasen pysty akseli) luokiteltuna yritysvarallisuuden määrän mukaan. Kuviosta ilmenevät ne noin 800 tapausta, joissa luovutettiin vain yritysvarallisuutta⁸ ja joista oli käytettävissä tieto varallisuuden käyvää arvoa. Lahjaluonteisia kauppia koskevia tapauksia kuviosta ei ole esitetty.

Kuvio 1. Lahjana saadun SPV-huojennetun yritysvarallisuuden keskimääräinen saajakohtainen efektiivinen veroaste saadun yritysvarallisuuden käyvän arvon mukaan luokiteltuna

Korkea efektiivinen veroprosentti alimmissa varallisuusluokissa selittyy sillä, että huojennussäännöksiä sovellettaessa maksettavaksi jäävä vero ei voi alentua alle 850 euron.

Noteeraamattoman yhtiön jakaman ”normaaliosingon” ja perintö- ja lahjaverokustannuksen määrän vertailua

Perintö- ja lahjaverokustannuksen vaikutusta sukupolvenvaihdoksen kohteena olevan yrityksen toimintaan voidaan hahmottaa tarkastelemalla, missä määrin osakas voi rahoittaa verokustannuksen sen määrällisellä osingolla, jonka yritys normaalisti muutoinkin jakaisi. Jos tämä on mahdollista, verokustannuksella ei voida juuri sanoa olevan vaikutusta yrityksen toimintaan.

Vaikka verokustannuksella ei olisi vaikutusta yrityksen toimintaan, verokustannuksella yleensä voidaan kuitenkin arvioida olevan vaikutus osakkaan käytettävissä oleviin tuloihin ja tätä kautta kulutusmahdollisuuksiin, sillä osakas joutuu nyt käyttämään ainakin osan saamastaan osinkotulosta verokustannuksen maksamiseen. Verokustannuksen maksamiseen tarvittavan osingon tarkastelu auttaa kuitenkin myös vastaamaan kysymykseen, kuinka suurelta osin normaalilla

⁸ Perintönä tai lahjana saatuja huojennuksen piiriin kuuluvia maataloja oli noin 1 100 kappaletta. Maatilavarallisuuden keskimääräinen saajakohtainen efektiivinen veroaste maatilavarallisuuden käyvän arvon mukaan järjestetyissä kokoluokissa vaihteli noin 0,8 prosentin ja 5,6 prosentin välillä.

osingonjaolla sukupolvenvaihdostilanteissa voidaan turvata osakkaan tulotaso ilman vaikutuksia yrityksen toimintaan.

Kuviossa 2 tarkastellaan noteeraamattomista yhtiöistä saadun osingon suhdetta yhtiön nettovarallisuuteen (osakkeen matemaattinen arvo x osakkeenomistajan osakkeiden lukumäärä⁹).

Vuonna 2011 noteeraamattomasta yhtiöstä saatu osinko oli saajalleen verovapaata tuloa osakkeen matemaattiselle arvolle laskettua 9 %:n tuottoa vastaavaan määrään saakka, kun saajan kaikista noteeraamattomista yhtiöistä saamien osinkojen määrä oli enintään 90 000 euroa. Tämän euromääräisen rajan yli menevältä osalta osinko oli 70 %:sesti veronalaista pääomatuloa. Siltä osin kuin osinko ylitti osakkeen matemaattiselle arvolle lasketun 9 %:n vuotuisen tuoton, osinko oli 70 %:sesti veronalaista ansiotuloa.

Noteeraamattomien yhtiöiden osingonjaosta tehdyt selvitykset osoittavat, että osinkoa jakavat yhtiöt pyrkivät mitoittamaan osingonjaon määrän saajana olevan luonnollisen henkilön verotuksen optimoiden¹⁰. Alla olevat kuvat 2 ja 3 tukevat näitä päätelmiä. Kuviossa 2 nähdään, että vuonna 2011 kaikista yli 1000 euron osingonjaoista noin 67 %:ssa osingon määrä joko vastasi tasan osingon matemaattiselle arvolle laskettua 9 %:n vuotuista tuottoa tai oli sitä pienempi (punainen pystyviiva kuvaa 9 %:n tuoton rajaa)¹¹. Vuoden 2011 verotustiedoista havaitaan lisäksi, että 95 % kaikista luonnollisten henkilöiden saamista osingoista oli alle 90 000 euroa. Tällöin valtaosa niistä osingoista, joiden määrä alitti osakkeen matemaattiselle arvolle lasketun 9 %:n tuoton (67 % kaikista tapauksista), jaettiin saajilleen kokonaan verovapaana tulona¹².

Noteeraamattomasta yhtiöstä saadun osingon kokonaisveroaste, jolla tarkoitetaan yhtiön voitosta maksaman yhteisöveron ja osinkoa saavan henkilön maksaman tuloveron yhteenlaskettua veroastetta, vaihteli vuoden 2011 osinkoverotusjärjestelmässä 26,0 - 40,5 %:n välillä tapauksissa, joissa osingon määrä jäi alle 9 %:n tuoton. Verovapaiden osinkojen takia voidaan kuitenkin päätellä, että kokonaisveroaste asettui yhteisöverokannan 26 %:n tasolle valtaosassa näistä tapauksista.

⁹ Osinkoverotuksessa käytettävä nettovarallisuus-käsite eroaa hieman yhtiön nettovarallisuudesta. Osinkoverotuksessa kunkin osakkaan osuudesta yhtiön nettovarallisuuteen vähennetään osakkaan yhtiöstä nostamat osakaslainat sekä osakkaan käytössä olevan yhtiön omistaman asunnon arvo. Nämä erät on otettu huomioon kuvion 2 nettovarallisuuskäsitteessä.

¹⁰ Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen selvitysten mukaan voittojen tason vaihtelulla ja osingonsaajan muiden tulojen vaihtelulla ei näyttäisi olevan systemaattista vaikutusta osingonjakokäyttämiseen. Yrityksen koolla tai pääomarakenteella ei myöskään näyttäisi olevan systemaattista vaikutusta osingonjakokäyttämiseen. Selvitysten perusteella vaikuttaa siltä, että valtaosassa tilanteista voittoa jaetaan osinkona omistajille niin paljon, kuin osinkoja voidaan verovapaana tulona saada, ja loput voitosta jätetään yritykseen.

¹¹ Yritys- ja osinkoverouudistuksen vaikutusarvioinnin yhteydessä lisäksi havaittiin, että yli 1 000 euron osingonjakojen osalta 55 prosentissa tapauksista osingon määrä vastasi tasan 9 prosentin tuottoa osakkeen matemaattiselle arvolle vuonna 2011.

¹² Suuri osa kuvion 2 tapauksista, joissa osingon määrä suhteessa nettovarallisuuteen on alle 9 prosentin, on pieniä, joidenkin kymmenien tai satojen euron osinkoja, joita muutamat vakavaraiset maakunnalliset puhelin- ja sähköyhtiöt jakavat tuhansille ja kymmenille tuhansille osingonsaajille. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen selvitysten mukaan voittojen tason vaihtelulla eikä osingonsaajan muiden tulojen vaihtelulla ei näyttäisi myöskään olevan systemaattista vaikutusta osingonjakokäyttämiseen. Näyttääkin siltä, että valtaosassa tilanteista voittoa jaetaan osinkona omistajille niin paljon, kuin osinkoja voidaan verovapaana tulona saada, ja loput voitosta investoidaan takaisin yrityksen toimintaan. Yrityksen koolla, pääomarakenteella, voiton määrällä tai osingonsaajan muilla tuloilla ei näyttäisi näissä tapauksissa olevan systemaattista vaikutusta osingonjakokäyttämiseen.

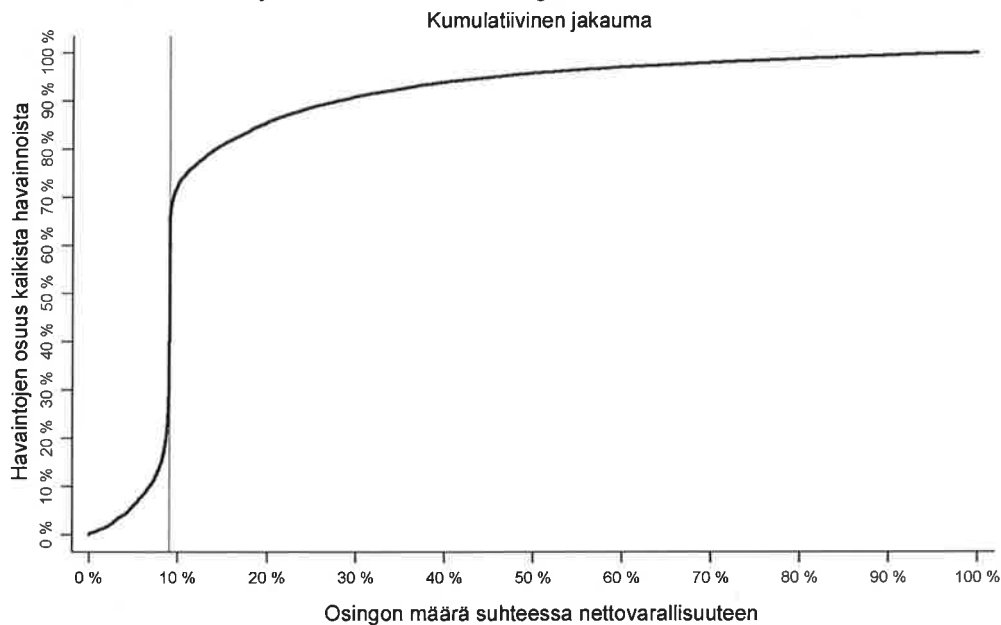
VM muistio 6.11.2014

Kuviosta 2 havaitaan myös, että noin 33 %:ssa yli 1 000 euron osingonjakotapahtumista osa osingosta verotetaan ansiotulona joko osin tai kokonaan. Lisäksi vuoden 2011 verotustietojen mukaan noin 5 %:ssa tapauksista osingon määrä ylitti 90 000 euroa. Näissä kummassakin ryhmässä osingosta tuli maksettavaksi veroa yhtiön verotuksen lisäksi myös osingonsaajan verotuksessa. Osingon kokonaisveroaste oli kuitenkin pääsääntöisesti vain vähän yhteisöveroprosenttia korkeampi. Yli 90 000 euron suuruiset osingot olivat tyypillisesti vain vähän 90 000 euroa suurempia, minkä takia osingon veronalainen osa jäi verovapaata osaa selvästi pienemmäksi. Ansiotulona verotettavien osingot puolestaan liittyvät useimmiten tilanteisiin, joissa osingonsaajan ansiotulot olivat kokonaisuutena kohtuullisen pieniä. Ansiotulo-osinkojen verokohtelu jäi tällöin kevyeksi. Voimakkaimmin osinkoverotus vuonna 2011 kohdistui siihen harvalukuiseseen osingonsaajajoukkoon, jotka nostivat suuria osinkoja joko pääomarikkaista tai pääomaköyhistä yhtiöistä ja joilla oli runsaasti muita tuloja.

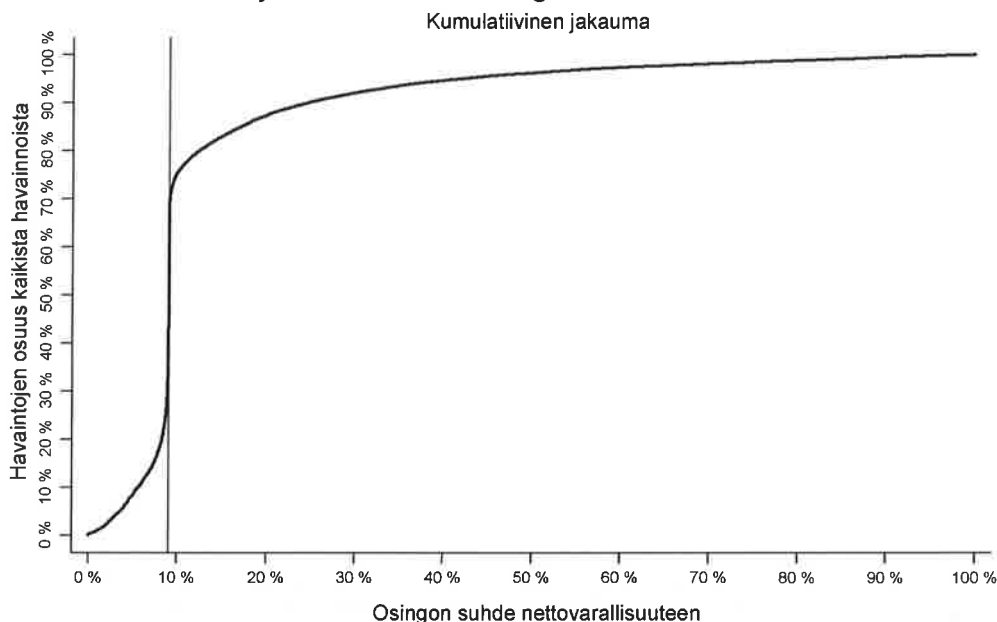
Vuosina 2012 ja 2013 verovapaan osingon enimmäismäärä oli 60 000 euroa ja yhteisöveroprosentti 24,5. Kuviossa 3 esitetään tietoja noteeraamattomista yhtiöistä saatujen yli 1 000 euron osinkojen suhteesta yhtiön nettovarallisuuteen vuonna 2012. Havaitaan, että kuvio 3 on muodoltaan hyvin samankaltainen kuin kuvio 2. Vuoden 2011 tietojen tapaan vuonna 2012 kaikista yli 1 000 euron osingonjaoista noin 67 %:ssa osingon määrä vastasi joko tasan osingon matemaattiselle arvolle laskettua 9 %:n vuotuista tuottoa tai oli sitä pienempi. Luonnollisten henkilöiden noteeraamattomista yhtiöistä saamien osinkojen yhteismäärä oli vähemmän kuin 60 000 euroa 92 %:ssa tapauksista. Vuonna 2011 vastaava luku oli noin 91 %. Noteeraamattomista yhtiöistä saadun osingon kokonaisveroaste vuonna 2012 vaihteli välillä 24,5 – 41,4 %. Verovapaiden osinkojen takia voidaan kuitenkin päätellä, että kokonaisveroaste asettui yhteisöverokannan 24,5 %:n tasolle valtaosassa näistä tapauksista.

Kuvio 2.

Listaamattomista yhtiöistä saadun osingon suhde nettovarallisuuteen v. 2011

Yli 1 000 euron osingonjaot

Kuvio 3.**Listaaamattomista yhtiöistä saadun osingon suhde nettovarallisuuteen v. 2012**

Yli 1 000 euron osingonjaot

Vuonna 2014 yhteisöverokanta alennettiin 20 %:iin ja osinkojen verovapaudesta luovuttiin. Osingosta on 25 prosenttia veronalaista pääomatuloa ja 75 % verovapaata tuloa siihen määrään asti, joka vastaa enintään 8 %:n vuotuista tuottoa osakkeen matemaattiselle arvolle ja on muut noteeraamattomista yhtiöistä saadut pääomatulona verotettavat osingot mukaan lukien suuruudeltaan enintään 150 000 euroa. Tämän euromääräisen rajan ylittävältä osalta osinko on 85 %:sesti veronalaista pääomatuloa. Vuonna 2014 noteeraamattomista yhtiöistä saadun osingon kokonaisveroaste vaihtelee 26,0 – 41,8 %:n välillä. Vuonna 2015 kokonaisveroaste vaihtelee välillä 26,0 – 42,4 %, kun ylempi pääomatuloveroprosentti nousee 32 %:sta 33 %:iin.

Seuraavassa tarkastellaan sitä, missä olosuhteissa yleisimmin noteeraamattomasta yhtiöstä nostettu kuvioissa 2 ja 3 havainnollistettu osinkoverojärjestelmän 8 % tuottoa vastaava ”normaaliosinko” riittää lahjaveron maksamiseen sukupolvenvaihdoshuojennustilanteissa. Tarkastelussa keskitytään siihen, missä tilanteissa osinko riittää lahjaveron maksamiseen. Lahjaveron maksamiseen tarvittavan osingon määrä on perintöveron maksamiseen tarvittavan osingon määrää merkityksellisempi kysymys, sillä lähestulkoon kaikki yritysvarallisuuden luovutukset sukupolvenvaihdostilanteissa toteutetaan verotustietojen mukaan lahjoina.

Maksuunpanohuojennusta sovellettaessa sukupolvenvaihdoksen kohteena olevan yhtiön osakkeet arvostetaan 40 %:iin arvostamislain mukaisesta ns. vertailuarvosta. Tämä on sama kuin nettovarallisuuden perusteella laskettu osakkeen matemaattinen arvo, arvostamislain 5 §:n mukaisin poikkeuksin¹³.

¹³ Tilikaudelta jaettavaksi päätetty osinko vähennetään nettovarallisuudesta ja vertailuarvo saa olla enintään 50 prosenttia edellisen vuoden vertailuarvoa korkeampi (ns. leikkuri- tai jarrusääntö).

Maksuunpanohuojennuksen perusteena olevan vertailuarvon ja osingon verokohtelun perusteena olevan matemaattisen arvon loogisen yhteyden vuoksi voidaan yksinkertaisin laskelmin selvittää, minkä määräinen osingonjako mahdollistaa lahjaverosta suoriutumisen yhden vuoden osingolla. Laskelmat jäljempänä perustuvat vuoden **2015 veroperusteisiin**.

Esimerkki 1

Jos lahjoituksen kohteena olevien osakkeiden matemaattinen arvo on 1 milj. euroa euroa ja yhtiö jakaa osinkoa 8 % matemaattisesta arvosta eli 80 000 euroa, siitä 25 % on pääomatuloa ja 75 % verovapaata tuloa. Veroa menee 30 % verokannalla 6 000 euroa ja netto-osinko on 74 000 euroa.

Osakkeiden vertailuarvo olisi 920 000 euroa (1 milj. euroa – 80 000 euroa), ja 60 % aliarvostuksen jälkeen saaja maksaisi veroa 368 000 euron määrästä, josta veroa I veroluokassa menisi uuden asteikon mukaan 54 330 euroa. Yhden vuoden 74 000 euron netto-osingosta jää käteen 20 000 euroa lahjaveron maksamisen jälkeen.

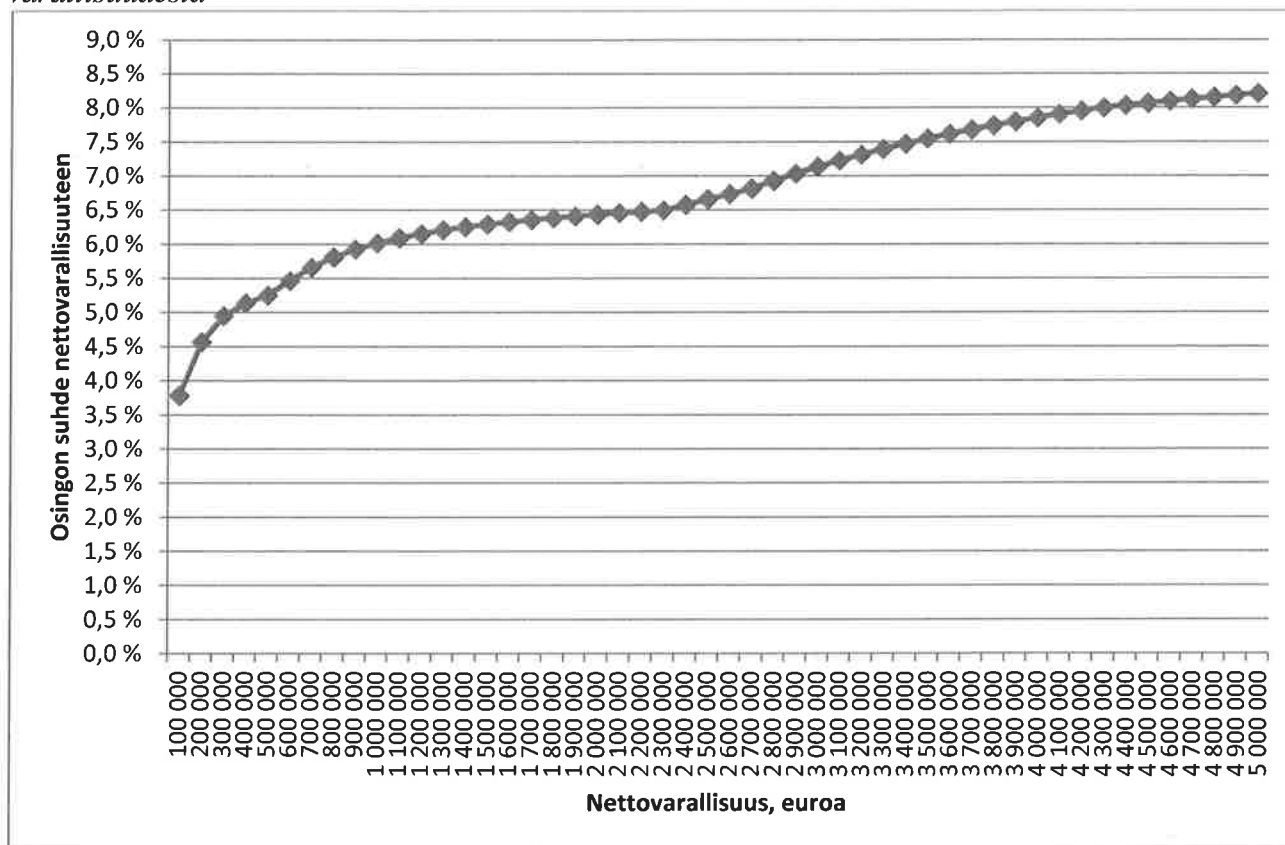
Jos sukupolvenvaihdoksen kohteena oleva yritys jakaa ”normaaliosinkoa”, osakas pystyy rahoittamaan perintöveron yhden vuoden netto-osingolla, paitsi jos kyse on vertailuarvoltaan huomattavan arvokkaista osakkeista. Jos tilanteessa sovelletaan I veroluokan asteikkoa, raja tulee vastaan, jos osakkeiden vertailuarvo on noin 4,3 miljoonaa euroa.

Esimerkki 2.

Jos osakkeiden matemaattinen arvo on 4 290 000 euroa ja yhtiö jakaa osinkoa 8 % matemaattisesta arvosta, osingonjako olisi 343 200 euroa. Siitä 150 000 euron ylittävä osa on 85-%:sesti veronalaista pääomatuloa. Osakas joutuu maksamaan osingosta veroa pääosin 33 %:n verokannalla kaikkiaan 65 668 euroa. Jäljelle jäävällä 277 532 euron netto-osingolla osakas pystyy vielä maksamaan 277 514 euron lahjaveron. Lahjaveron lasketaan 1 578 720 eurosta [= (4 290 000 – 343 200) x 40 %].

Alla olevasta kuviosta 4 ilmenee, minkä määräinen matemaattiselle arvolle laskettu yhden vuoden brutto-osinko riittää lahjaverokustannuksen rahoittamiseen matemaattisen arvon kasvaessa. Havaitaan, että osakeyhtiöiden yleisesti jakama osinkoverojärjestelmän tuotto prosenttia vastaava tuotto (8 % v. 2015) riittää lahjaveron maksamiseen kerralla valtaosassa tilanteissa. Vuoden 2012 verotietojen mukaan 98 %:lla kaikista osakeyhtiöistä nettovarallisuus on vähemmän kuin 4 290 000 euroa.

Kuvio 4. Lahjaveron rahoittamiseksi yhden vuoden osingolla vaadittava osingonjako, % nettovarallisuudesta

Matemaattisen arvon ylittäessä 4 290 000 € lahjaverokustannuksen rahoittaminen yhden vuoden osingolla edellyttää sitä, että osinkoa nostetaan enemmän kuin 8 % tuottoa matemaattiselle arvolle vastaava määrä. Tämä merkitsee sitä, että osa osingosta tulee verotettavaksi ansiotulona, jolloin veron osuus osingosta alkaa kasvaa ansiotuloverotuksen progression takia. Tarkastelu kuviossa 4 esitettyä suuremmilla prosentiosuuksilla ei ole kuitenkaan aiheellista, koska lahjaveron voidaan *kokonaan* rahoittaa pääomatulona verotettavalla osingolla jaksottamalla veron maksu 5 vuodelle maksuaikahuojennusta hyödyntäen. Tällöin I veroluokassa menevästä lahjaverosta vuosittain maksettava määrä jää aina alle 2,18 %:n ja on esimerkiksi 10 milj. euron kohdalla 1,66 % matemaattisesta arvosta.

Kuviosta 4 myös havaitaan, että matalilla nettovarallisuustasoilla lahjaveron maksamiseen riittää osingonjako, joka on selvästi 8 %:n vuotuista tuottoa vastaava määrä alempi. Jos yritys jakaisi osinkona 8 %:n tuottoa vastaavan määrän, jäisi osingosta osakkaalle käteen 400 000 euron nettovarallisuustasolla noin 38 % $((8-5) / 8 \%$ tuotto mat. arvolle) lahjaveron maksamisen jälkeen. Tämän määrän osakas voi käyttää suoraan kulutukseensa. Matalilla nettovarallisuustasoilla yritykset, jotka jakavat selvästi vähemmän kuin 8 % tuottoa vastaavan määrän osinkona, pystyvät tarvittaessa lisäämään osingonjakoaan kevyen osinkoverotuksen piirissä osakkaan tulotason turvaamiseksi.

Myös maksuaikahuojennuksesta on osakkaan tulotason turvaamisessa suuri hyöty. Lahjaveron useammalle vuodelle jaksottamisen ansiosta 8 %:n tuoton jakaminen vuotuisesti osinkona riittää useissa tilanteissa sekä lahjaveron maksamiseen että osakkaan tulotason ylläpitämiseen.

II veroluokassa lahjaverokustannuksen rahoittaminen yhden vuoden osingolla edellyttää huomattavasti suurempaa osingonjakoa. Esimerkiksi kun matemaattinen arvo on 100 000 euroa, osinkoa olisi jaettava yli 10 % matemaattisesta arvosta, jolloin osinko tulisi verotettavaksi osaksi ansiotulona. Jos veronmaksu kuitenkin jaksotetaan 5 vuodelle, lahjaveron maksuun vuositain tarvittava määrä jää aina alle 3,85 %:n matemaattisesta arvosta ja on esimerkiksi 10 miljoonan euron kohdalla 3,35 %.

Jos huojennus ei sovellu, veroa on suoritettava asteikon mukainen määrä varojen käyvästä arvosta.¹⁴ Tällöin lahjaveron suorittaminen yhden vuoden osingonjaolla onnistuu käytännössä harvoin. Esimerkiksi jos osakkeiden matemaattinen arvo on 100 000 euroa, I veroluokassa lahjaveron rahoittaminen osingolla edellyttää lähes 15 %:n osingonjakoa matemaattiselle arvolle. Laskelmassa on oletettu, että vertailuarvo on n. 75 % käyvästä arvosta, kuten aineistossa keskimäärin. Jos saaja maksaa veron lainarahoituksella 5 vuoden aikana - maksuaikahuojennus ei tällöin myöskään sovellu – jää lahjaveron maksuun tarvittava vuotuinen netto-osinko I veroluokassa aina alle 6,9 %:n matemaattisesta arvosta (sama oletus kuin edellä). Esimerkiksi 1 miljoonan euron kohdalla määrä on 4,67 % ja 10 miljoonan euron kohdalla 6,4 %. Korkokustannusta ei ole otettu huomioon.

Vertailu antaa yleiskuvaa sukupolvenvaihdoksen aiheuttamasta rahoitustarpeesta ja mahdollisuuksista rahoittaa verokustannus osakeyhtiöiden yleisesti jakaman määrällisellä osingolla. Yhtiöiden osingonjakopolitiikka ja -kyky kuitenkin vaihtelevat.

Käytettävissä ei ole verotusaineistoon perustuvia tietoja yritysten osingonjakopolitiikasta ennen ja jälkeen sukupolvenvaihdoksen. Perintö- ja lahjaveropäätökset koskevat osakkaita, eikä verotuspäätöksiä voida ilman empiiristä selvittelyä yhdistää tiettyyn yhtiöön.

Muut yritysmuodot

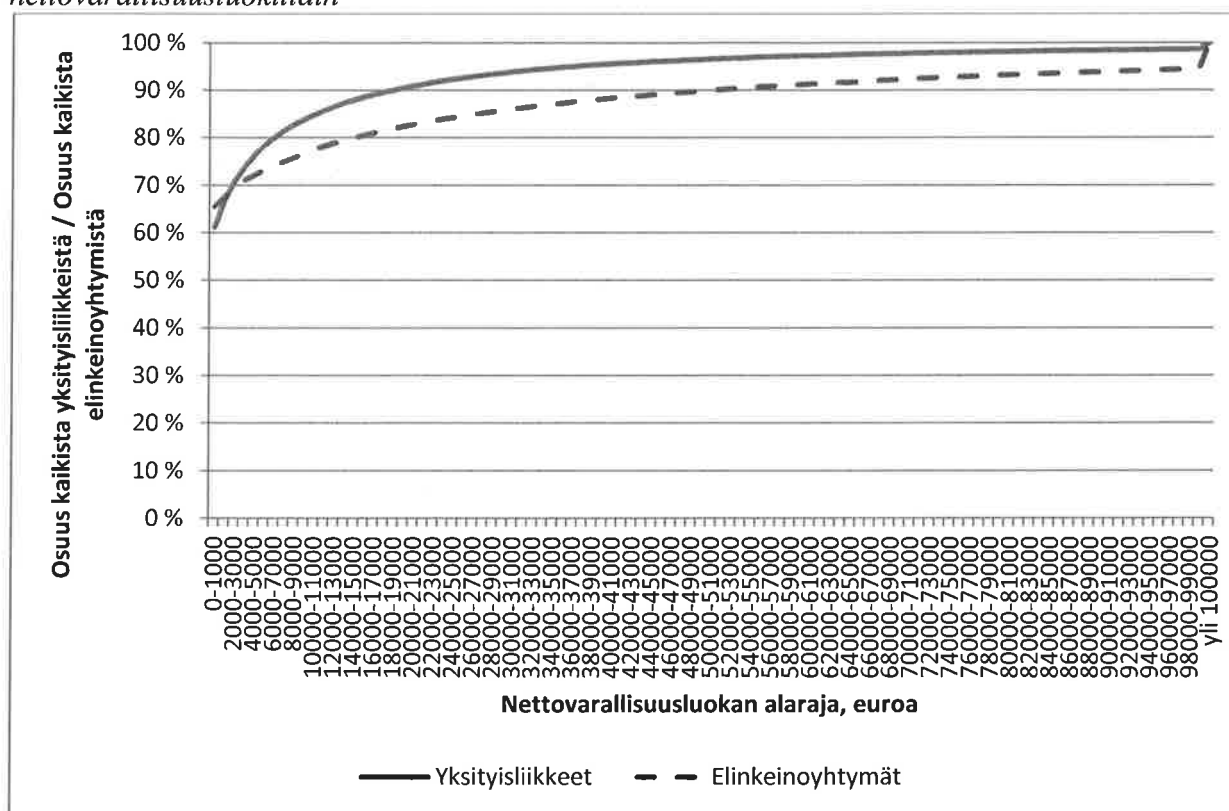
Edellisessä jaksossa on tarkasteltu verokustannusta, kun kyseessä on yleisin yritysmuoto osakeyhtiö ja vero rahoitetaan osingolla. Muistion alussa mainitussa hallitusohjelman kirjauksessa viitataan eri yritysmuotoihin, minkä vuoksi on aiheellista tarkastella lyhyesti myös yksityisiä liikkeen- tai ammatinharjoittajia ja henkilöyhtiöitä.

Kun sukupolvenvaihdoksen kohteena on yksityinen liike- tai ammattitoiminta, maksuunpanohuojennusta sovellettaessa yrittäjänä olevan henkilön elinkeinotoiminnan varat arvostetaan 40 %:iin arvostamislain mukaisesta arvosta. Jos kyse on avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön osuutta, huojennus soveltuu myös yhtiön henkilökohtaisen tulolähteen varoihin, kuten osakeyhtiönkin tapauksessa.

Yksityisliikkeen tai henkilöyhtiön osuuden sukupolvenvaihdosluovutuksessa verokustannus on hyvin harvoin mainittava, koska nettovarallisuudet ovat pieniä. Alla olevasta kuviosta 5 ilmenee kumulatiivisesti, miten suurella osalla yksityisliikkeistä sekä avoimen yhtiön, kommandiittiyhtiön ja muiden ns. elinkeinoyhtymien nettovarallisuus sijoittuu välille 0 – 100 000 euroa.

¹⁴ Käyvän arvon määrittämistä perintö- ja lahjaverotuksessa käsitellään laajahkosti Verohallinnon ohjeessa varojen arvostamisesta perintö- ja lahjaverotuksessa, Dno A200/200/2013. Yritysvaarallisuuden arvostamisessa ensisijainen menetelmä on kauppa-arvomenetelmä, joka vertailuluovutusten yleensä puuttuessa soveltuu harvemmin. Muut menetelmät ovat tuottoarvomenetelmä ja substanssiarvomenetelmä, joiden soveltamista selostetaan em. ohjeessa.

Kuvio 5. Yksityisliikkeiden ja elinkeinoyhtymien nettovarallisuuden kumulatiivinen jakauma nettovarallisuusluokittain

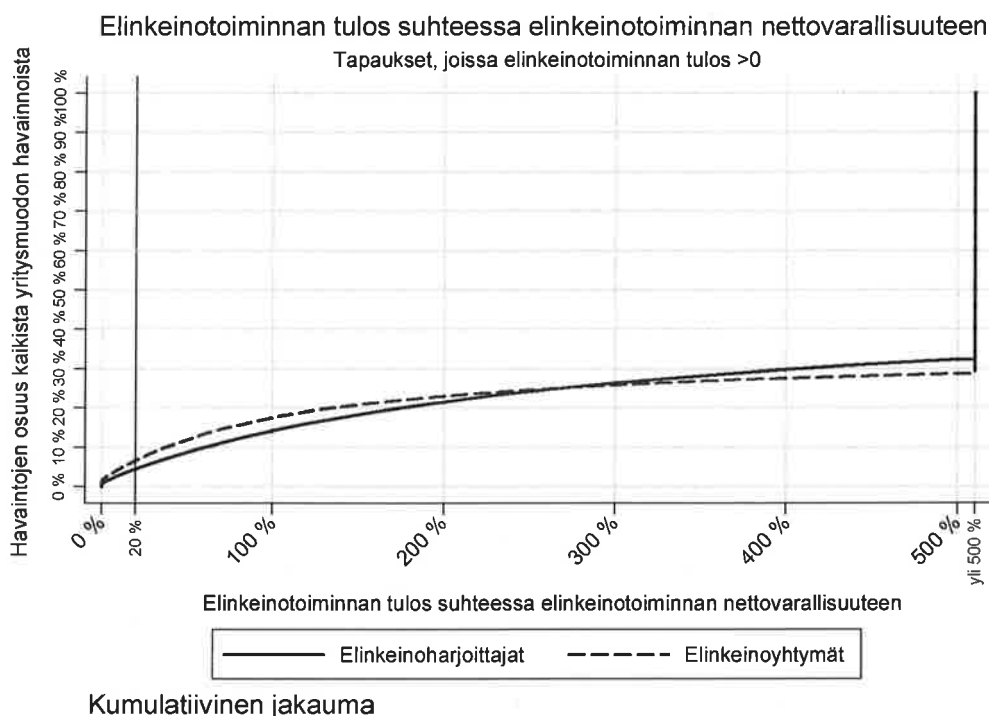

Yksityisliikkeistä 98 %:lla ja elinkeinoyhtymistä 95 %:lla nettovarallisuus jää alle 100 000 euron. Sen määräisen yritysvarallisuuden luovutuksesta menevä vero maksuunpanohuojennuksen jälkeen on 3 670 euroa. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että jos vuodelta 1979 peräisin olevien huojennussäännösten mukaisiin raha-arvoihin olisi tehty inflaatiotarkistukset – joita ei säännösten koko voimassaoloaikana ole tehty - noin 85 % yksityisliikkeistä ja elinkeinoyhtymistä rajautuisi huojennuksen ulkopuolelle.

Vastaavaa vertailua, jota edellä on tehty osakeyhtiön jakaman osingon ja lahjaverokustannuksen välillä, ei ole yritysmuotojen oikeudellisen ja verotuksellisen eroavaisuuden vuoksi mahdollista toteuttaa yksityisliikkeen tai elinkeinoyhtymän osalta.¹⁵ Yksityisliikkeen ja henkilöyhtiön tapauksessa verokustannuksen merkitystä voidaan havainnollista tarkastelemalla yksityisliikkeen elinkeinotoiminnan tuloksen ja henkilöyhtiön osakkaan elinkeinotulolähteen tulo-osuuden suhdetta elinkeinotoiminnan nettovarallisuuteen.¹⁶

¹⁵ Yksityisen liikkeen- tai ammatinharjoittajan verotuksesta ei kerry tietoja yrittäjän yrityksestään yksityistaloudessa kulutettavaksi ottamista varoista, koska näillä yksityisotoilla, jotka lähinnä ovat rinnastettavissa osakeyhtiön jakamaan osinkoon, ei sellaisenaan ole vaikutusta verotukseen. Yksityisen liikkeen ja ammatinharjoittajan elinkeinotoiminnan tulos verotetaan hänen ansio- tai pääomatulonaan riippumatta yksityisotoista. Avoin ja kommandiitti-yhtiöt eivät ole tuloverotuksessa verosubjekteja, vaan niiden ja muiden ns. verotusyhtymien tulos jaetaan verotettavaksi osakkaiden tulona niiden osuuksien mukaan, jotka heillä on yhtiön tulon, samoin riippumatta yksityisotoista.

¹⁶ Tarkastelussa on sivuutettu henkilöyhtiön henkilökohtainen tulolähde, jonka huomioon ottaminen hankaloittaisi tarkastelua mm. eri tulolähteisiin kuuluvien osinkojen erilaisen käsittelyn johdosta. Lahjaverokustannuksen kannalta on huomattava, että myös henkilökohtaisen tulolähteen varat arvostetaan maksuunpanohuojennusta sovellettaessa 40 prosenttiin arvostamislain mukaisesta arvosta. Tarkastelussa

Kuvio 6. Elinkeinoharjoittajien ja elinkeinoyhtymien tulos suhteessa nettovarallisuuteen

Kuviosta havaitaan, että elinkeinoharjoittajien ja elinkeinoyhtymien elinkeinotoiminnan tulos suhteessa nettovarallisuuteen on valtaosassa tapauksista merkittävä ja olennaisesti korkeampi kuin osakeyhtiöiden jakama osinko suhteessa niiden nettovarallisuuteen. Noin 95 %:ssa tapauksista elinkeinotoiminnan tulos on vähintään 20 % nettovarallisuudesta ja 80 – 85 %:ssa vähintään 100 % nettovarallisuudesta. Tiedot koskevat tapauksia, joissa tulos on positiivinen.

Kuviosta 3 edellä taas ilmenee, että 67 %:ssa tapauksista osingon määrä vastasi joko tasan osingon matemaattiselle arvolle laskettua 9 %:n vuotuista tuottoa tai oli sitä pienempi.

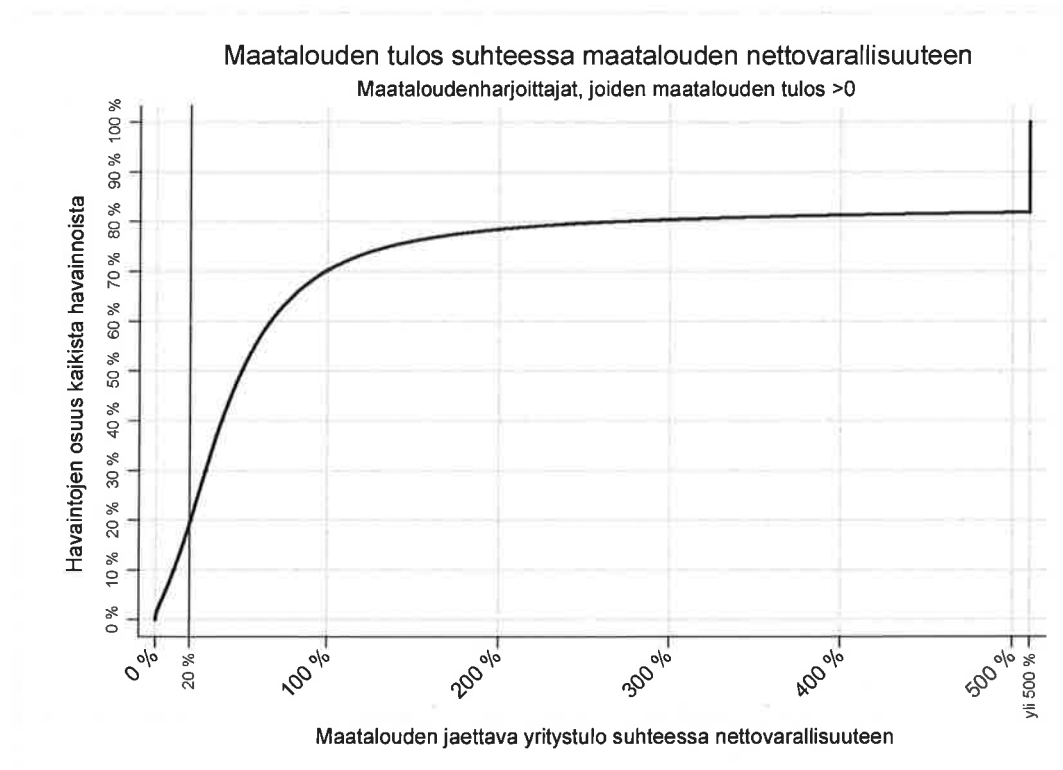
Käytettävissä oleva aineiston perusteella verokustannus (efektiivinen veroaste 2013 keskimäärin 2,8 %) ei yleensä ole mainittava ongelma yksityisliikkeiden tai henkilöyhtiöiden sukupolvenvaihdoksissa.

Maatilat

Maatilojen erityispiirteenä on maatalous- ja metsätalousmaan huomattavan matalat¹⁷ arvostamistasot, jotka selittävät maatilojen efektiivisen veroprosentin (keskimäärin 1,1) muita yrityksiä selvästi matalamman tason, sekä yhtiömuodon harvinaisuus toimialalla.

on kuitenkin jätetty huomiotta symmetrisesti sekä henkilökohtaisen tulolähteen varat että osakkaan tulo-osuus henkilöyhtiön henkilökohtaisen tulolähteen tulosta. Kun otetaan huomioon, että henkilöyhtiöillä vain harvoin (noin 1 %:ssa henkilöyhtiöistä) on henkilökohtaisen tulolähteen varoja, vertailun lopputuloksen ei voida olettaa mainittavasti eroavan tarkastelusta, jossa henkilökohtainen tulolähde olisi otettu huomioon sekä henkilöyhtiön varallisuudessa että osakkaan tulo-osuudessa.

¹⁷ Varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain 20 §:n mukaan maatalousmaan ja sen kasvuston arvoksi katsotaan maatalousmaan keskimääräinen vuotuinen tuotto kerrottuna luvulla seitsemän. Verohallinto vahvistaa vuosittain pellon keskimääräisen vuotuisen tuoton hehtaarilta kunnittain. Vuonna 2013 pellon vuotuisen tuoton keskiarvo koko maassa oli 43,7 euroa hehtaarilta. Jos maatalousmaa on

Kuvio 7. Maatalouden tulos suhteessa maatalouden nettovarallisuuteen

Kuviosta ilmenee, että maatalouden tuloksen suhde maatalouden nettovarallisuuteen on 80 %:lla vähintään 20 % ja 50 %:lla vähintään 50 %. Efektiivisen perintö- tai lahjaveroprosentin matala taso huomioon ottaen verokustannusta ei myöskään maataloustoimialalla voida pitää erityisenä ongelmana.

Arvioitaessa maatalon sukupolvenvaihdostilanteessa aiheutuva perintö- tai lahjaverorasitusta suhteessa maatalon tulokseen olisi huomioon otettava myös metsätalouden tulo maatalon kuuluvasta metsästä sekä metsämaan arvostamislain mukainen arvo. Tuloverotusta koskevien tietojen perusteella tietoja metsäpalstojen arvostamislain mukaisesta arvosta ei kuitenkaan voida yhdistää tiettyyn maatalon, koska tuloverotuksessa sillä, onko metsä osa maataloa vai ei, ei ole tuloverotuksessa merkitystä. Tilanne on toinen perintö- ja lahjaverolain maksuunpanohuojen-

salaojitettu, korotetaan maatalousmaan arvoa 354,64 eurolla hehtaaria kohti. (Verohallinnon päätös pellon keskimääräisestä vuotuisesta tuotosta ja salaojituslisästä 4.11.2013, 760/2013)

Pellon arvostamislain mukainen arvo siten keskimäärin 305,8 (= 43,7 x 7) euroa hehtaarialta, ja jos pelto on salaojitettu, 660,4 euroa hehtaarialta. Maksuunpanohuojennuksen mukaisen aliarvostuksen jälkeen tällaisen salaojitetun pellon arvoksi jää 264,2 euroon hehtaarialta. Maanmittauslaitoksen vuotta 2013 koskevan kauppahintatilaston mukaan yksinomaan viljeltyä maata sisältävien yli 2 hehtaarin kokoisten maatalouskiinteistöjen kauppahinta koko maassa oli keskimäärin 8 404 euroa. Aliarvostus alentaa siten maatalousmaan perintö- ja lahjaverotuksessa maksuunpanohuojennuksen soveltuessa käytetyn arvon mainittujen keskimääräilukujen perusteella laskien keskimäärin noin 3 prosenttiin markkina-arvosta. Käytettävissä ei ole tietoa siitä, missä määrin kauppoihin sisältyy salaojittamatonta peltoa: näiden huomioon ottaminen alentaisi mainittua prosenttiosuutta.

Metsämaan arvo alenee vastaavalla tavalla laskien aliarvostuksen johdosta noin 11 prosenttiin markkina-arvosta, ks. tarkemmin alaviitteen 22 kohdalla olevat laskelmat.

nusta sovellettaessa, jossa tarkastelu on tilakohtainen. Maksuunpanohuojennus voidaan myöntää myös maatalaan kuuluvan metsän osalta, mutta ei erillisen metsätilan osalta.

2. Sukupolvenvaihdosten helpottamismahdollisuuksista huojennussäännöksiä muuttamalla

Arvioitaessa sukupolvenvaihdosten helpottamista nykyisiä huojennussäännöksiä kehittämällä on aiheellista tarkastella erityisesti seuraavia ajateltavissa olevia vaihtoehtoja:

1. muutetaan huojennuksen rakennetta poistamalla vero kokonaan yrityksen tuotannollisen toiminnan varoilta ja jättämällä normaalin verotuksen piiriin yrityksen toiminnan kannalta ylisuurat rahoitusvarat
2. lisätään huojennuksen määrää alentamalla nykyistä arvostamistasoa säilyttäen huojennuksen rakenne ja soveltamisala ennallaan
3. laajennetaan huojennuksen soveltamisalaa nykyisestä:
 - 3.1. toimialakohtaisesti, jolloin tulee arvioitavaksi erityisesti metsätilat: metsä voi kuulua huojennuksen vain osana maatalan luovutusta
 - 3.2. lieventämällä 10 prosentin omistusosuusvaatimusta ja / tai yritystoiminnan jatkamista koskevaa vaatimusta
4. pidentämällä maksuaikahuojennuksen mukaista 5 vuoden korotonta lykkäysaikaa

Kohdissa 1 – 3 mainitut kehittämissuunnitelmat olivat kaikki esillä jo pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen aikana, mutta kaavailuista suunnitelmista luovuttiin pääosin poliittisen harkinnan perusteella, osin oikeudellisista, perustuslain yhdenvertaisuusperiaatteeseen liittyvistä syistä. Vaihtoehtoja 1 – 3 käydään seuraavassa läpi kuvaten samalla ongelmia, joihin niihin nähtiin liittyvän.

2.1. Huojennuksen kohdentaminen yrityksen tuotannollisen toiminnan varoihin

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelman mukaan perheyrittäjyyden edistämiseksi perintö- ja lahjaverotus oli määrä poistaa kokonaan yritysten ja maa- ja metsätilojen sukupolvenvaihdoksilta. Huojennus oli hallitusohjelman mukaan määrä kohdistaa vain aitoon yritys- ja maataloustoiminnan tuotannolliseen toimintaan liittyvään omaisuuteen. Muu varallisuus olisi verotettu normaalisti. Linjaus olisi merkinnyt osakeyhtiömuotoisten yritysten ”taseiden avaamista”. Verovelvollisen veronalaiseen perintöön tai lahjaan olisi luettu hänen omistusosuuttaan vastaava osa huojennuksen ulkopuolelle jäävistä yhtiön varoista.

Asiaa valmisteltiin perusteellisesti epävirallisessa korkean tason asiantuntijaryhmässä, mutta ratkaisusta luovuttiin poliittisella tasolla yhtäältä sääntelyn monimutkaisuuden johdosta, osin siitä syystä, että oli vaikea löytää sellaisia yleisesti sovellettavia periaatteita huojennuskelpoisen ja huojennuksen ulkopuolelle jäävien varojen määrittämisessä, jotka yhtäläisesti soveltuisi-

vat eri toimialoilla toimiviin ja erilaisessa tilanteessa oleviin yrityksiin. Lopputulokseen vaikutti myös yritysten ja niiden edunvalvontajärjestöjen vastustus.¹⁸

Tämä vaihtoehto olisi edelleen käytettävissä, jos poliittista tahtoa sen toteuttamiseen on. Huojennusedun lisääminen ja huojennuksen kohdistaminen pääasiallisesti yrityksen tuotannollisen toiminnan varoihin ja ”ylimääräisten” varojen normaali verotus, mikä oli em. hallitusohjelman kirjauksen lähtökohta, sisältäisi yritys- ja kansantaloudellisesti oikeasuuntaisia kasvuvaikutuksia aikaansaavan kannusteen. Yrityksessä olevien ”ylimääräisten” varojen verottaminen samalla tavalla riippumatta yritysmuodosta tai siitä, ovatko ne osakeyhtiössä tai perinnönjättäjän tai lahjanantajan suorassa omistuksessa, kannustaisi käyttämään varoja yrityksen tuotannolliseen toimintaan ja investointeihin: ylimääräiseen rahoitusvarallisuuteen kohdistuvan veroedun poistuminen olisi omiaan vaikuttamaan siten, että varoja vapautuisi yrityksestä osakkaiden kautta tuottavampaan käyttöön.

Huojennuksen nykyinen rakenne sitä vastoin kannustaa perhe- ja sukuyrityksissä rahoitusvarallisuuden määrän kasvattamiseen yli yritystoiminnassa tarvittavan määrän pelkästään verosuunnittelusyistä. Samansuuntaisesti vaikuttaa listaamattomien yhtiöiden osinkoverojärjestelmämme.

Vaihtoehto on taloudelliselta vaikutuksiltaan houkutteleva – ajatellen myös pääministeri Alexander Stubbin hallitusohjelman kirjaukseen sisältyvää viittausta *kasvun ja työllisyyteen* - mutta käytännön toteuttamisen kannalta kuitenkin varsin haastava. Keskeistä olisi huojennuksen piiriin kuuluvien ja sen ulkopuolelle jäävien varojen määrittely. Tässä ei vuosien 2007 ja 2008 uudistusyritysten yhteydessä onnistuttu pääsemään ratkaisuun, jonka hyväksymiseen olisi ollut riittävän laajalti valmiutta.

2.2. Huojennuksen määrän lisääminen arvostamistasoa alentamalla

Edellä selostetun hallitusohjelman mukaisen ratkaisun tultua hylätyksi hallitus päätyi esittämään säännösten muuttamista siten, että huojennuksen perusrakenne olisi säilynyt ennallaan, mutta arvostamistaso olisi alennettu 40 %:sta 20 %:iin (HE 53/2008 vp). Tämä yritys puolestaan kaatui perustuslakivaliokunnassa, jonka asiantuntijakuulemisessa ilmeni, että lakiehdotus ilmeisesti olisi perustuslain yhdenvertaisuusperiaatteen vastainen. Arvioon oli vaikuttanut mm. silloin tuore aiemmasta lieventynyt oikeuskäytäntö, joka teki mahdolliseksi suurtenkin sijoitusluonteisten varojen siirtämisen jälkipolville varat omistavan yrityksen osakkeiden luovutuksena.¹⁹

¹⁸ Valtiovarainministeriön tiedotteessa 8.2.2008, tiedote 18/2008, asiasta todettiin seuraavasti: ”Yritysvaarallisuuden jakaminen tuotannolliseen ja ei-tuotannolliseen toimintaan kuuluvaan omaisuuteen osoitautui valmistelun aikana monella tapaa ongelmalliseksi. Rajanvetoa on käytännössä hyvin vaikea tehdä siten, että eri toimialoilla toimivia ja taserakenteeltaan erilaisia yrityksiä ja niiden omistajia kohdeltaisiin sukupolvenvaihdostilanteissa tasapuolisesti. Rajanveto olisi käytännössä johtanut siihen, että vakaaraisten yritysten sukupolvenvaihdosten verotus olisi kiristynyt. Siirtyminen kokonaan uuteen huojennusmalliin heikentäisi sukupolvenvaihdosten veroseuraamusten ennakoitavuutta ja loisi siten lisää epävarmuutta muutenkin haasteelliseen sukupolvenvaihdosprosessiin.”

¹⁹ Valtiovarainministeriön tiedotteessa 10.9.2008, jossa ilmoitettiin hallituksen päättäneen täydentää hallituksen esitystä HE 53/2008, asiasta todettiin seuraavasti: ”Syynä hallituksen esityksen täydentämiseen on eduskuntakäsittelyn aikana esiin noussut kysymys siitä, onko lakiesitys yhdenmukainen perustuslain takaaman tasavertaisen kohtelun kanssa. Sukupolvenvaihdoshuojennusta koskevia sään-

Lopulta hallitus päätti huojennuksen laajentamisen sijasta esittää (HE 205/2008 vp) perintöveroasteikkoa ja lahjaveroasteikkoa muutettavaksi alentamalla I veroluokan perintöveroasteikon ja lahjaveroasteikon veroprosentteja 3 prosenttiyksiköllä kaikissa asteikkojen portaissa. Perintöveroprosentiksi 20 000 euron ylittävältä osalta tuli 7, 40 000 euron ylittävältä osalta 10 ja 60 000 euron ylittävältä osalta 13. Lahjaverotuksessa veroprosentit ovat samat, mutta euromääräiset raja-arvot alemmat. Muutokset tulivat voimaan 2009 alusta.

Voidaan arvioida, että huojennuksen määrän lisääminen arvostamistasoa nykyisestä alentamalla ei enää olisi perusoikeusnäkökulmasta mahdollista: yritys siihen voisi pahimmillaan johtaa siihen, että nykyinenkin huojennus katsottaisiin yhdenvertaisuusperiaatteen kannalta ongelmalliseksi.

2.3. Huojennuksen soveltamisalan laajentaminen

2.3.1. Toimialakohtainen laajentaminen

Metsätilat

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelman sukupolvenvaihdosten veronhuojennusta koskevaan kohtaan mainittiin erikseen metsätilat: hallitusohjelman tavoitteena oli laajentaa huojennus koskemaan myös metsätiloja, joihin ei liity samalla maataloutta.

Metsätilojen kohdalla ongelmana on metsäyrittäjyyden määrittely: milloin on kysymyksessä sellainen yritystoiminta, jota sukupolvenvaihdoksiin sovellettavalla veronhuojennuksella on perusteltua tukea. Metsän omistaminen on yleensä verrattavissa enemmän sijoittamiseen kuin aktiiviseen yritystoimintaan silloin, kun se ei liity maatalouteen.

nöksiä säädettäessä tai huojennusetua aiemmin lisättäessä ei lakimuutoksiin ole pyydetty perustuslakivaliokunnan lausuntoa. Tämän vuoksi nyt esiin tulleita näkökohtia ei riittävässä määrin osattu ennakoita hallituksen päättäessä esityksestä. Nykyiset huojennussäännökset soveltuvat myös tilanteisiin, joissa sukupolvenvaihdoksen kohteena olevan yrityksen varat huomattavalta osin muodostuvat sijoitusluonteisista varoista. Tällaisten varojen perintö- ja lahjaverotus olisi huomattavasti kireämpää, mikäli ne erikseen luovutettuina kuuluisivat normaalin perintö- ja lahjaveron piiriin. Yrityksen sukupolvenvaihdosten kautta yrityksen toiminnan jatkajalle siirtyvien varojen kevyempää verotusta suhteessa esimerkiksi samanlaisten varojen verotukseen normaalissa perimystilanteessa on pidetty ongelmallisenä tasavertaisuuden kannalta.”

Valtiovarainministeriön tiedotteessa 18.11.2008, jossa ilmoitettiin hallituksen luopuneen hallituksen esityksen täydentämisestä ja päättäneen sen sijasta peruuttaa HE:n 53/2008, asiasta todettiin vielä seuraavasti: ”Eduskunnan perustuslakivaliokunnan kuulemien asiantuntijoiden enemmistö totesi veronhuojennuksen korottamisen 60 prosentista 80 prosenttiin ongelmalliseksi perustuslain yhdenvertaisuusperiaatteen kannalta. Myöhemmin esillä olleet huojennusmallit lähtivät siitä, että tietyissä tapauksissa tase avattaisiin. Näiden vaihtoehtojen todettiin kuitenkin asiantuntija-arvioissa johtavan ennalta arvaamattomiin ja yritysten kannalta jopa nykytilaa huonompiin lopputuloksiin. Hallitus toteaa, ettei sen alun perin tavoittelemissa työllisyys- ja elinkeinopoliittisia vaikutuksia ole mahdollista saavuttaa perintö- ja lahjaveroon tehtävien täsmätoimenpiteiden avulla. Näin ollen hallitus vetää esityksensä sukupolvenvaihdosten veronhuojennuksen laajentamisesta pois eduskunnan käsittelystä.”

Huojennuksen laajentamista valmisteltaessa päävaihtoehtona oli huojennuksen kohdistaminen metsätilaan, jos toiminnan harjoittaja on maatalousyrittäjien eläkelain mukaan vakuutettava tuosta toiminnastaan.²⁰ Hallituksen piirissä huojennuksen laajentamisesta kuitenkin luovuttiin.

Perusteet tuotiin avoimesti esille valtiovarainministeriön tiedotteessa 23.4.2008, josta asiasta todettiin seuraavasti:

Yritysten ja maatilojen sukupolvenvaihdosten veromuutoksia valmisteltaessa tehtiin kattava työ, jonka myötä selvitettiin useita erilaisia metsätiloja koskevia sukupolvenvaihdosten verotuksen huojennusmalleja sekä niiden kokonaisvaikutuksia. Yritysten ja maatilojen sukupolvenvaihdosten verohuojennuksen tavoitteena on se, ettei verotuksella aiheutettaisi esteitä yritys- tai muun elinkeinotoiminnan jatkumiselle ja siihen liittyvien työpaikkojen säilymiselle. Tehtyjen selvitysten perusteella osoittautui, ettei tällaisia elinkeinopoliittisia tavoitteita pystytä yhdistämään laajalle metsäomistajajoukolle annettavaan huojennukseen. Ongelmaksi olisi muodostunut metsänomistajien keskenään epätasa-arvoinen kohtelu.

Metsäomaisuus on varsin huomattavalle osalle metsänomistajista luonteeltaan sijoitusluontoista varallisuutta. Sellaisia metsätaloustöihin itse osallistuvia metsänomistajia, joille metsätalous muodostaa pääasiallisen toimeentulon tai muuta ansio-toimintaa olennaisesti täydentävän toimeentulon lähteen, on varsin vähän. Sijoitusluonteisen metsäomaisuuden perintö- ja lahjaverotuksen huojentaminen puolestaan asettaisi esimerkiksi perintönä tai lahjana siirtyvän muun tyyppisen omaisuuden hyvin epätasa-arvoiseen asemaan. Näistä syistä hallitus päätyi erilaisten mallien käsittelyn jälkeen yksimielisesti siihen, ettei sukupolvenvaihdosten verohuojennusta tulla laajentamaan metsätiloihin.

Huomattakoon, että hallitus teki mainitun päätelmän ennen kuin HE 53/2008 oli ajautunut vaikeuksiin perustuslakivaliokunnan asiantuntijakuulemisessa perustuslain yhdenvertaisuusperiaatteeseen liittyvien ongelmien takia.

Huojennuksen laajentamista koskemaan metsätiloja ei voitane pitää perusoikeusnäkökulmasta poissuljettuna, mutta se edellyttäne, että huojennus kohdistuu sellaiseen metsätalouteen, jota voitaisiin uskottavasti luonnehtia ”yrittäjämäisesti” harjoitetuksi. Hallitus piti kuitenkin erilaisista vaihtoehtoisista rajauksista aiheutuvaa metsänomistajien keskenään erilaista verokohtelua poliittisesti siinä määrin suurena ongelmana, että päätyi yksimielisesti luopumaan huojennuksen laajentamisesta metsätiloihin.

Huojennuksen laajentaminen metsätiloihin edellyttäisi asian poliittista uudelleenarviointia ja huojennuksen piiriin kuuluvien metsätilojen uskottavaa määrittelyä.

Vaihtoehtona nykyisen maksuunpanohuojennuksen laajentamiselle koskemaan metsätiloja ovat professori Kaarlo Tuori ja professori Tuomas Ojanen tuoneet esille ajatuksen siitä, että metsätiloille säädetään oma veronhuojennusjärjestelmä, jolla pyritäisiin toteuttamaan ennen muuta metsäpoliittisia tavoitteita. Metsätilakoon ja rakenteen kehittäminen –työryhmän taustaselvityk-

²⁰ Alaviitteessä 18 mainitussa tiedotteessa 18/2008 asiasta todettiin seuraavasti: ”Huojennus laajennettaisiin koskemaan metsätiloja edellyttäen, että saaja on maatalousyrittäjän eläkelain mukaan vakuutettava jatkaessaan metsätaloutta saamallaan varoilla. Tällöin huojennus kohdentuu yrittäjämäisesti harjoitettuun metsätalouteen.”

siin²¹ sisältyvissä lausunnoissaan professorit arvioivat metsätilojen sukupolvenvaihdoksen veronhuojennuksia perustuslain näkökulmasta. Lausunnoissa todetaan, että perintö- ja lahjaverolain 55 – 57 §:n sääntelyjärjestelmän mukaisiin elinkeino- ja työllisyyspoliittisiin tavoitteisiin on vaikea yhdistää metsäpoliittisia tavoitteita valtiosääntöoikeudellisesti hyväksyttävällä tavalla. Professorit kuitenkin katsovat, että myös metsäpoliittisia tavoitteita voidaan pitää sellaisina perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävänä perusteina, jotka oikeuttavat poikkeamaan verolainsäädännössä verovelvollisten yhdenvertaisuudesta. Professori Ojanen tosin korostaa, että metsäpoliittiset tavoitteet eivät ole perusoikeusjärjestelmän kannalta aivan niin painavia perusteita metsätilojen veronhuojennukselle kuin perintö- ja lahjaverolain 55 – 57 §:n mukaisen huojennusjärjestelmän tavoitteet, eikä metsäpoliittisilla tavoitteilla sen vuoksi voida perustella yhtä huomattavaa²² etuutta. Huojennuksen tasosta ei Ojasen mukaan voida esittää mitään tarkkaa valtiosääntöoikeudellista arviota.

Professorien ideoimaa, metsäpoliittisiin näkökohtiin perustuvaa huojennusta mahdollisesti harjittaessa olisi samalla aiheellista tarkastella muita metsätalouteen kohdistuvia veronhuojennuksia/kannustimia, joilla on metsäpoliittisia tavoitteita tai vaikutuksia. Tällainen veronhuojennus on esimerkiksi luonnollisen henkilön verotuksessa vähennyskelpoinen metsävähennys, jonka nojalla enintään 60 % verovelvollisen omistamien metsäkiinteistöjen hankintamenoista voidaan vähentää puunmyyntituloista. Järjestelmä kannustaa puun myyntiin. Metsäkiinteistön myynnin yhteydessä verovelvollisen aiemmin tekemät metsävähennykset vähennetään kiinteistön hankintamenosta luovutusvoittoa laskettaessa: vähennysjärjestelmä merkitsee veroluottoa, joka tulee maksettavaksi luovutuksen yhteydessä. Ostajalle syntyy kaupan myötä vastaavasti oikeus metsävähennykseen maksetun kauppahinnan perusteella: näin tapahtuu silloinkin, kun luovutusvoitto on myyjälle tuloverolain 48 §:n 1 mom 3 kohdan nojalla verovapaata tuloa. Näin metsävähennyksen ja metsäkiinteistön verovapaan sukulaistuovutuksen yhdistelmä mahdollistaa

²¹ Työryhmämuistio mmm 2011:3, osa 2, ss 39 - 66

²² Perintö- ja lahjaverolain 55 §:n mukaisen huojennuksen tuoma etu on metsämaan kohdalla varsin tuntuva. Varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain 7 §:n mukaan metsän arvoksi katsotaan metsän keskimääräinen vuotuinen tuotto kerrottuna luvulla 10. Verohallinto vahvistaa vuosittain kunnittain metsän keskimääräisen vuotuisen hehtaarikohtaisen tuoton. Vuonna 2013 vuotuisen tuoton keskiarvo koko maassa oli 89,5 euroa hehtaarilta (Verohallinnon päätös metsän keskimääräisestä vuotuisesta tuotosta 4.11.2013, 759/2013). Tällaisen metsämaan arvostamislain mukainen arvo olisi siten 895 euroa hehtaarilta ja maksuunpanohuojennuksen mukaisen aliarvostuksen jälkeen arvoksi jäisi 358 (= 40 % x 895) euroa.

Maanmittauslaitoksen vuotta 2013 koskevan kauppahintatilaston mukaan metsämaata sisältävien rakentamattomien yli 2 hehtaarin suuruisen kiinteistöjen keskihinta hehtaarilta oli 3 156 euroa. Aliarvostus alentaa siten metsäkiinteistön arvon mainittujen keskimäärälukujen perusteella laskien noin 11 prosenttiin markkina-arvosta. Kun otetaan huomioon, että myytävien metsäalojen puuston määrä on selvästi koko maan keskimääräistä puuston määrä pienempi, *huojennus alentaa metsämaan arvon keskimäärin selvästi alle 10 prosenttiin käyvästä arvosta*. Esimeriksi Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportin mukaan (Metsäkiinteistöjen markkinat ja hintoihin vaikuttava tekijät, PTT:n raporteja 212, Helsinki 2008) vuosia 2003 – 2007 koskevassa tutkimusaineistossa myytävien alojen puusto määrä oli vajaat puolet koko maan metsien keskimääräisestä tilavuudesta.

Huojennuksen vaikutus suoritettavaan veroon on veron progressiivisuuden johdosta vieläkin suurempi. Jos esimerkiksi 100 hehtaarin suuruisen metsäalan käypä arvo olisi edellä mainittu 3 156 euroa hehtaarilta ja sen aliarvostuksen jälkeen jäävä arvo edellä mainittu 358 euroa hehtaarilta, niin käyvän arvon 315 600 euroa perusteella laskettu perintövero olisi 43 152 euroa (2015 asteikko, I veroluokka) ja aliarvostetun arvon 35 800 euroa perusteella laskettu perintövero 1 364 euroa eli *noin 3 prosenttia käyvän arvon perusteella lasketusta verosta*.

sen, että suvussa säilyvältä metsäkiinteistöltä saadusta puunmyyntitulosta vain 40 % tulee verotetuksi metsätalouden pääomatulona ilman, että metsävähennys tuloutuu metsäkiinteistön luovutusvoittoverotuksessa, mikä on metsävähennysjärjestelmän peruslähtökohta.

Metsäkiinteistön siirtyessä vastikkeetta saajalla on oikeus saman määräiseen metsävähennykseen, joka luovuttajalla oli luovutushetkellä ollut. Vastikkeeton luovutus ei siten korota luovutuksensaajan metsävähennyksen laskentapohjaa. Näin metsävähennyksen puun myyntiin kannustava vaikutus vähenee. Valittava toimintatapa vaikuttaa siten metsäpoliittisesti merkityksellisiin kannustinvaihteluihin.

Yritys-käsitteen rajanveto

Metsätiloja lukuun ottamatta huojennussäännökset eivät tee eroa eri toimialojen välillä. Perintö- ja lahjaverolaissa ei toisaalta ole määritelty, mitä maatilalla tai yrityksellä tarkoitetaan.

Maatilan käsitettä on tulkittu pitkälti samoin kuin tuloverotuksessa, eikä huojennussäännösten soveltamisalaan ole toimialan taholta koettu liittyvän erityisiä ongelmia. Soveltamiskäytäntö on oikeuskäytännön ohjaamana muodostunut päinvastoin erittäin anteliaaksi. Eräänlaisena ääritapauksena voidaan mainita KHO:n päätöksessä 56/2010 ilmenevä tapaus, jossa lahjoitettavalla kiinteistöllä oli peltoa 3,7 hehtaaria ja metsää 150 hehtaaria: huojennuksen katsottiin soveltuvan koko kiinteistön luovutukseen. Huojennuksen piiriin on vakiintuneesti katsottu kuuluvan myös maatilan asuinrakennus. Näin on korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa 2011:1793 tekemän linjauksen mukaan silloinkin, kun myyjät olivat pidättäneet rakennukseen elinikäisen hallintaoikeuden.

Muun yrityksen käsitteen on melko vakiintuneesti katsottu vastaavan elinkeinotulon verottamisesta annetussa laissa tarkoitettua elinkeinotoiminnan käsitteen sisältöä. Yritystoiminnan olemassaolo ratkaistaan tapauskohtaisesti kokonaisarviointin perusteella ottaen huomioon erityisesti elinkeinotoiminnan yleiset tunnusmerkit, joita ovat mm. toiminnan itsenäisyys, jatkuvuus, voiton tavoittelu, toimiminen kilpailutilanteessa, suuri liikevaihto, toiminnan riskinalaisuus ja toiminnan kohdistuminen laajaan tai rajoittamattomaan asiakaskuntaan. Huojennuksen soveltamisen esteenä ei ole se, että yhtiömuotoisen yrityksen varoista huomattavakin osa muodostuu muista kuin elinkeinotoiminnan varoista.

Tyypillinen tilanne, jossa elinkeinotoiminnan tunnusmerkit eivät täyty, on kiinteistöjen vuokraustoiminta, jollei se ole melko laajaa: poikkeuksen tästä muodostaa esimerkiksi tilanne, jossa kiinteistö on esimerkiksi samojen omistajien omistaman toisen yhtiön elinkeinotoiminnan käytössä. Toinen tyyppitapaus on arvopaperikauppatoiminta, jollei se ole laajaa. Huojennuksen soveltamisen sidonnaisuudesta elinkeinotulon verottamisesta annetun lain soveltamiseen on poikettu lähinnä arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden luovutuksissa.

Asian luonteesta johtuu, että huojennuksen piiriin kuuluvan yrityksen määrittely ei voi olla täysin tarkkarajaista. Selvää on, että kovin matala huojennuskynnys esimerkiksi passiivista sijoitustoimintaa tai pienimuotoista arvopaperikauppaa taikka asuntojen vuokraustoimintaa harjoittavien yhtiöiden kohdalla johtaisi vakaviin tasavertaisuusongelmiin, kun samanlaatuista varallisuutta eri oikeudellisessa muodossa periviä tai lahjaksi saavia verovelvollisia kohdeltiin ratkaisevasti eri tavalla. Nykytilannetta ei ole myöskään sukupolvenvaihdoshuojennuksen tavoitteiden näkökulmasta pidetty ainakaan yleisemmin mainittavana ongelmana.

2.3.2. Huojennuksen soveltamisalan laajentaminen lieventämällä omistusosuutta ja / tai yritystoimintaan osallistumista koskevaa vaatimusta

Toisinaan on esitetty, että sukupolvenvaihdoshuojennusta koskeviin säännöksiin sisältyvä 10 %:n omistusosuusvaatimus on perheyrittäjiä ajatellen liian tiukka²³. Pienen vähemmistöosuuden yrityksestä saava ei monesti myöskään osallistu yrityksen toimintaan huojennussäännösten edellyttämällä tavalla.

Tämä näyttäisi olevan sukupolvenvaihdostilanteiden varsinainen kipukohta. Kuten edellä on todettu, huojennuksen soveltuessa verokustannus voidaan tyypillisessä tilanteessa rahoittaa yhden vuoden osingolla tarvitsematta jakaa lisäosinkoja. Jos huojennussäännökset eivät sovellu omistusosuuden vähyyden johdosta tai sen vuoksi, että saaja ei osallistu yrityksen toimintaan, tilanne on toinen.

Esimerkki 3

Jos edellä esimerkin 1 mukaisessa tilanteessa, jossa osakkeiden vertailuarvo oli 1 000 000 €, osakkeiden käypä arvo olisi 1 320 000 €²⁴, ilman huojennusta maksettavaksi tulevan lahjaveron määrä olisi 225 770 € eli runsaat 4-kertainen määrä verrattuna tilanteeseen, jossa huojennus soveltuu.

Tässä tapauksessa veron rahoittamiseen ”normaaliosingolla” (72 000 € / vuosi osingosta menevän veron jälkeen, vrt. esimerkki 1) kuluisi 3,1 vuotta.

Vertailuarvon ja käyvän arvon suhteet vaihtelevat kuitenkin merkittävästi²⁵. Käypä arvo voi olla jopa yli 5-kertainen vertailuarvoon verrattuna²⁶, jolloin huojennuksen tuoma etu on vastaavasti huomattavasti suurempi.

Myös tämä aihepiiri oli esillä, kun huojennussäännösten muutoksia vuosina 2007 ja 2008 valmisteltiin. Hallitusohjelman mukaan ”Perheyrittäjien sukupolvenvaihdosten erityisongelmat selvitetään vaalikauden puoliväliin mennessä.” Selvityksen toteuttamiseksi valtiovarainministe-

²³ Esimerkiksi Kansallista pääomamarkkinastrategiaa pohtiva työryhmä katsoi raportissaan (Pääomamarkkinat ja kasvu, valtiovarainministeriön julkaisuja 10/2012), että 10 prosentin omistusedellytys on koettu ongelmalliseksi erityisesti vanhemmissa, ns. sukuyhtiöissä, joissa omistus on sukupolvien saatos-pilkkoutunut yhä pienempiin osuuksiin. Työryhmä päätyi mm. tähän viitaten suosittelemaan perintö- ja lahjaverotuksen kumoamista. Samansuuntaisia vaatimuksia on esittänyt Perheyrittäjien Liitto ry.

²⁴ Vuoden 2013 aineistossa lahjana toteutetuissa muuta yritystä kuin maatilaa koskevissa lahjoituksissa arvostamislain mukainen arvo (osakeyhtiön tapauksessa osakkeiden vertailuarvo) oli keskimäärin (aritmeettinen keskiarvo) 75 % käyvästä arvosta tapauksissa, joissa vertailuarvo sijoittui välille 50 000 euroa – 500 000 euroa. Mainittu vertailuarvoväli sijoittuu alueelle, joilla vuosina 2009 – 2013 oli käytössä samat veroprosentit (40 % x 500 000 euroa = 200 000 euroa, jota suuremmille lahjoille tuli 2012 alusta voimaan 3 %-yksiköllä korotettu veroprosentti).

²⁵ Alaviitteessä 24 mainituista tapauksista noin 6 %:ssa vertailuarvo oli alle 25 % käyvästä arvosta, noin 12 %:ssa 25 – 50 % käyvästä arvosta ja 25 %:ssa 50 – 75 % käyvästä arvosta.

²⁶ Erot johtunevat osaksi ns. leikkurisäännön soveltamisesta, joka rajoittaa vertailuarvon nousun edellisestä vuodesta 50 %:iin. Sääntö asettaa erilaiset osakeyhtiöt hyvin erilaiseen asemaan. Verotuksen kehittämistyöryhmä katsoi loppuraportissaan, että poikkeavuudelle ei ole kestäviä perusteita ja että säännöstä olisi luovuttava perintö- ja lahjaverotuksessa. (Valtiovarainministeriön julkaisuja 51/2010, joulukuu 2010).

ri Jyrki Katainen asetti 23.11.2007 valtiosihteerin Raimo Sailaksen laatimaan selvityksen perheyrittäjien sukupolvenvaihdosten erityisongelmista.²⁷

Koska pääministeri Alexander Stubbin hallituksen ohjelmassa edellytetyn sukupolvenvaihdosten helpottamiskeinojen selvittämisen yhteydessä tulee hallitusohjelman mukaan hyödyntää aiempia selvitysmiesten raportteja, selvitysmies Sailaksen selvitystä selostetaan alla laajajakoisesti.

Selvitysmies Raimo Sailaksen selvitys

Selvityksessään ”Perheyrittäjien sukupolvenvaihdosten erityisongelmat” (5.2.2008) Sailas lähtee huojennussäännösten taustalla olevista elinkeino- ja työllisyyspoliittisista tavoitteista. Säännöksillä on pyritty estämään yritystoiminnan jatkuvuuden vaarantuminen, kun tällainen yritys tai osa siitä siirtyy perintönä tai lahjana toimintaa jatkavalle perilliselle tai lahjansaajalle. Käytännössä verolla voidaan selvityksen mukaan ajatella olevan tuollainen vaikutus erityisesti silloin, kun toimintaa jatkava yrittäjä joutuisi veron maksun rahoittamiseen nostamaan yrityksestä yritystoiminnassa tarvittavia varoja tai ääritapauksessa jopa realisoimaan yrityksen tuotannollista omaisuutta. Varsinkin jos pienyrityksessä keskeisessä asemassa oleva yrittäjä kuolee eikä sukupolvenvaihdokseen ole varauduttu, perintövero yhdessä yrittäjän kuoleman jälkeiseen siirtymävaiheeseen liittyvien vaikeuksien kanssa voi johtaa toiminnan päättymiseen. Tilanne on helpompi vakavaraisissa yrityksissä samoin kuin suuremmissa yrityksissä, joissa vastuu yritystoiminnasta ja sen johtamisesta on jakautunut laajemmille piireille.

Sailas tulkitsi ”perheyrittäjien sukupolvenvaihdosten erityisongelmilla” viitattavan hallitusohjelmassa Perheyrittäjien Liiton esiin tuomiin ehdotuksiin huojennuksen laajentamisesta. Näitä ehdotuksia ei Sailaksen mukaan oltu lähemmin muotoiltu, mutta keskeistä niissä on Sailaksen mukaan huojennuksen edellytyksenä olevan omistusosuusvaatimuksen poistaminen tai alentaminen ja toisaalta se, että perinnön tai lahjan saajan ei tarvitsisi itse jatkaa yrityksen toimintaa siihen osallistumalla. Sailaksen muotoilun mukaan ”ajatuksena on, että jollakin tavoin määriteltiin, samaan sukuun kuuluvaan henkilöpiiriin lukeutuvat yrityksen osakkaat vapautettaisiin perintö- ja lahjaverosta, jos suvun jäsenet yhdessä omistavat tietyn vähimmäisosuuden yrityksestä ja joku – yksikin – tähän henkilöpiiriin kuuluvista osallistuu yrityksen toimintaan”.

Sailas muistuttaa, että huojennus on tarkoitettu kohdistumaan ensisijaisesti yrittäjäksi ryhtyvään jatkajaan: ajatus siitä, että huojennus koskisi myös pelkän sijoittajan asemassa olevaa, on uusi, samoin kuin huojennusedellytyksenä olevan omistusosuuden sukukohtainen laskentatapa. Se välitön yhteys, joka on veronhuojennuksen ja yrityksen jatkamisedellytysten välillä, pitkälti poistuisi.

Selvityksessä tunnustetaan, että suuremmissa perheyrittäjissä pienomistajankin omistuksen arvo voi olla melko suuri, ja sellaisen siirtyminen perintönä tai lahjana voi aiheuttaa saajalleen rahoitusongelman. Sailas kuitenkin huomauttaa, että perintöverotuksen ominaispiirre, kuten tuloverotuksenkin, on progressiivisuus: on tarkoituskin, että suurista omaisuuksista maksetaan suhteellisesti enemmän veroa kuin pienistä, veromuodon peruseriaatteisiin kuuluvan veronmaksukykyisyyden periaatteen mukaisesti. Suuret perinnöt lisäävät saajan veronmaksukykyä enemmän kuin pienen silloinkin, kun saajan lyhyen aikavälin maksuvalmius ei perinnön johdosta välittömästi parane. Sailas myös huomauttaa, että väliaikaisissa maksuvaikeuksissa voi

²⁷ Asettamispäätös ja valtiosihteerin Raimo Sailaksen selvitys (VM 120:00/2007) ovat saatavilla valtioneuvoston hankerekisteristä: http://hare.vn.fi/mAsiakirjojenYpSelaus.asp?h_ild=13547&a_ild=112003

VM muistio 6.11.2014

saada lykkäystä veron maksuun ja että yritysvarallisuus on myös tuottavaa omaisuutta – ja mitä tuottavampaa, sen arvokkaampaa.

Selvityksen mukaan veronmaksukykyyn liittyvät pulmat ovat yhteisiä kaikille suurilla perintöjä saaville, jos saajalle ei samalla siirry likvidejä varoja. Perinnön tai lahjan suuruus ei kuitenkaan sinänsä voi olla peruste poiketa normaalista verokohtelusta.

Ajatus laajentaa huojennus koskemaan passiivisia pienosakkaita muodostaa selvityksen mukaan tasa-arvonäkökohdista selkeän ongelman. Pääomistajasukuun kuuluminen on vaikeasti perusteltavissa oleva seikka perintö- ja lahjaveron poistamiseen, ja tällaiseen suosimiseen tulisi olla painavat perusteet. Joka tapauksessa selvityksen mukaan jouduttaisiin suuriin vaikeuksiin tarkasteltaessa tällaista poikkeusta perustuslain yhdenvertaisuusperiaatteen valossa.

Riittävänä perusteena tuollaiseen suosimiseen ei selvityksen mukaan ole pidettävä esimerkiksi tavoitetta säilyttää omistukseltaan hajaantunut yritys pääomistajaperheen määräämisvallassa. Markkinataloudessa yleisperiaatteena on taata kaikille samat kilpailuolosuhteet. Tästä periaatteesta on tehty merkittävä poikkeus, kun yrityksen siirtymistä perillisille on sukupolvenvaihdoshuojennuksella suosittu.

Sailas päätyy siihen näkemykseen, että huojennusta ei tulisi kuvatulla tavalla laajentaa.

Arviointia

Selvitysmies Sailaksen arvio huojennussäännösten soveltamisedellytysten lieventämisestä on perusteltu. Selvityksessä osattiin kiinnittää aiheellista huomiota yhdenvertaisuusnäkökohtiin jo ennen kuin huojennuksen määrän lisäämistä koskeva esitys HE 53/2008 vp myöhemmin keväällä ajautui vaikeuksiin perustuslakivaliokunnan asiantuntijakuulemisessa.

2.4. Maksuaikahuojennuksen kehittäminen

Edellä kuvatun kaltaisia pulmia ei sen sijaan liittyisi maksuaikahuojennuksen kehittämiseen esimerkiksi pidentämällä maksuaikaa nykyisestä 5 vuodesta 7 vuoteen. Vaikka maksuunpanohuojennuksen tuoma etu jo sellaisenaan on merkittävä, sukupolvenvaihdoksen toteuttamiseen liittyvä verokustannus voi siitä huolimatta aiheuttaa toiminnan jatkajalle myös yrityksen toimintaan haitallisesti heijastuvia likviditeettiongelmia.

Luonteva ratkaisu näihin ongelmiin on pidentää maksuaikaa, mikä vähentää vaaraa siitä, että osakkaiden veronmaksua jouduttaisiin rahoittamaan yrityksen omaan rahoitustarpeeseen nähden ylisuurella voitonjaolla. Maksuajan korottomuus ei vallitsevan korkotason aikana ole erityisen merkittävä etu - eikä toisaalta valtiotaloudelle merkittävä menetys - mutta koska rahoituksen saatavuudessa on monille yritykselle ongelmia, toimenpiteen ajoitus olisi myös sopiva. Lainvalmistelun kannalta muutos on tekninen ja nopeasti saatettavissa voimaan.

On myös huomattava, että toimenpiteestä tuleva hyöty painottuisi lisäksi tapauksiin, joissa siirtyvän yritysvarallisuuden määrä on suuri ja joissa viime vuosien veroprosenttien korotukset ovat siten eniten lisänneet verokustannusta. Alla olevasta taulukosta ilmenee, miten suureen osaan sukupolvenvaihdoshuojennuksen jälkeen maksettavaksi jäävästä verosta vuonna 2013 myönnettiin maksunlykkäystä. Maksuaikahuojennuksen hyödyntämisen ja perityn maatala- ja yritysvarallisuuden arvon välillä on ymmärrettävästi selvä yhteys.

Perintöön tai lahjaan sisältyvän yritys- tai maatilavarallisuuden käypä arvo	Maksuaikahuojennuksen piiriin kuuluvan veron osuus maksuunpantujen verojen yhteismäärästä
50 000 – 100 000	24,0 %
100 000 – 500 000	72,1 %
500 000 – 1 000 000	90,5 %
yli 1 000 000	98,6 %

Kaikkein suurimmissa tapauksissa maksuaikahuojennuksen suoma mahdollisuus on jo lähes täysimääräisesti hyödynnetty.

3. Veroprosenttien alentaminen

Edellä kuvattujen vuosina 2007 ja 2008 kaavailtujen uudistusten eri syistä kariuduttua hallitus päätyi huojennussäännösten muuttamisen sijasta alentamaan veroprosentteja kaikissa asteikkojen portaissa kolmella prosenttiyksiköllä. Sama mahdollisuus, asteikkotarkistukset, olisi käytettävissä myös nyt sukupolvenvaihdosten helpottamiseksi.

Elinkeinoelämän piirissä huoli sukupolvenvaihdosten verotuksesta on kasvanut kuluvan eduskuntakauden aikana 200 000 ja 1 000 000 euroa ylittäviin lahjoihin ja perintöosuuksiin sovellettavien veroasteikkojen portaiden käyttöönoton ja ylimpien veroprosenttien nousun myötä. Ylimmässä portaassa veroprosentti on noussut muutamassa vuodessa 13:sta 20:een eli 54 %:lla.

Etenkin ylimmän veroprosentin alentaminen olisi mahdollista verrattain vähäisellä verotulojen menetyksellä. Eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä HE 123/2014 vp on arvioitu, että yli 1 000 000 euron määräisiin perintöihin ja lahjoihin väliaikaisesti vuosina 2013 – 2015 sovellettavan asteikon ylimmän portaan säätäminen pysyväksi 2016 alkaen lisäisi perintöveron ja lahjaveron tuottoa noin 10 miljoonalla eurolla. Ylimmässä portaassa veroprosentti on 3 prosenttiyksikköä alemmaa porrasta korkeampi. Arvioon liittyy epävarmuutta, koska asteikkojen viime vuosien muutokset ovat vaikuttaneet lahjoitusten ajoittamiseen. Tämän vuoksi arvioiden laatiminen, missä väistämättä joudutaan tukeutumaan aiempia vuosia koskeviin tietoihin, on haasteellista.

Äärimmäinen vaihtoehto veroprosenttien alentamisessa olisi luopua perintö- ja lahjaverosta kokonaan. Tähän päädyttiin 2004 Ruotsissa, jossa perintö- ja lahjaveron osuus valtion verotuloista oli huomattavasti pienempi kuin Suomessa. Toisaalta myös yritysten sukupolvenvaihdosten verotus silloin Ruotsissa voimassa olleet huojennukset huomioon ottaenkin vaikuttaisi olleen Suomea selvästi kireämpää.

Taloustieteen piirissä on yleinen käsitys, että perintövero on yksi taloutta vähiten haittaavista veroista. Veromuodon kumoaminen, minkä seurauksena muuta verotusta olisi vastaavasti kiristettävä, ei ole kasvun ja työllisyyden kannalta perusteltua, jollei osoiteta, että perintöverolla olisi talouteen haitallisimpia vaikutuksia kuin sen korvaavilla veroilla. Valtiovarainministeriön ja VATT:n yhteistyönä on tarkoitus mm. tästä näkökulmasta selvittää, millaisia vaikutuksia

perintö- ja lahjaveron kumoamisella ja vastaavan verotulon keräämisellä myyntivoittoverotusta kiristämällä olisi.²⁸

4. Johtopäätöksiä

Perintö- ja lahjaverolain maksuunpanohuojennus on varsin mittava ja efektiiviset sukupolvenvaihdosluovutuksissa veroprosentit ovat verrattain matalalla tasolla. Voidaan arvioida, että sukupolvenvaihdoksen verokustannuksen edelleen keventäminen alentamalla maksuunpanohuojennuksen mukaista arvostamistasoa nykyisestä ei olisi perusoikeusnäkökulmasta mahdollista. Asian avaaminen voisi pahimmillaan johtaa siihen, että nykyinenkin huojennus katsottaisiin yhdenvertaisuusperiaatteen kannalta ongelmalliseksi.

Ratkaisua voitaisiin perusoikeusnäkökulmasta hyväksyttävällä tavalla pyrkiä etsimään vapauttamalla kokonaan verosta yrityksen tuotannollisen toiminnan varat ja kohdistamalla ”ylimääräisiin” varoihin normaali verotus. Malli sisältäisi yritys- ja kansantaloudellisesti oikeansuuntaisia kasvuvaikutuksia aikaansaavan kannusteen. Vaihtoehto olisi kuitenkin käytännön toteuttamisen kannalta varsin haastava ja edellyttäisi valmiutta sen poliittiseen uudelleenarviointiin ja epäilemättä myös riittävän laajaa elinkeinoelämän kannatusta. Osalle vakavaraisista yrityksistä muutos merkitsisi sukupolvenvaihdoksen verokustannuksen nousua.

Suurimmaksi ongelmaksi on koettu tilanteet, joissa maksuunpanohuojennus ei sovellu huojennusedellytysten jäädessä täyttymättä: perintö- tai lahjaverot suoritetaan tällöin täydestä käyvästä arvosta. Nykyisin yhtiömuotoisten yritysten kohdalla vaaditusta 10 %:n omistusosuudesta tai yritystoiminnan jatkamisvaatimuksesta luopuminen merkitsisi kuitenkin irtaantumista huojennuksen taustatavoitteista ja olisi hyvin ongelmallista tasavertaisuusnäkökulmasta.

Ongelmana nykyisen huojennuksen soveltamisalan laajentamisessa koskemaan metsätiloja on rajanveto huojennuksen piiriin kuuluvien ja sen ulkopuolelle jäävien metsätilojen välillä. Se edellyttäisi sellaisen ratkaisun saavuttamista, joka on sekä poliittisesti hyväksyttävissä että sopusoinnussa perustuslain yhdenvertaisuusperiaatteen kanssa. Tehtävä on hyvin vaikea, eikä vartenotettavia valtiosääntöoikeudellisesti ongelmattomia malleja ole kyetty esittämään.

Kaiken kaikkiaan liikkumavara nykyisen maksuunpanohuojennuksen kehittämiseksi sukupolvenvaihdosten edistämiseksi vaikuttaisi varsin pieneltä.

Maksuaikahuojennuksen kehittäminen pidentämällä maksuaikaa nykyisestä 5 vuodesta olisi sen sijaan mahdollista ja samalla luonteva ratkaisu mahdollisten likviditeettiongelmien vähentämiseen. Tämän lisäksi tai siitä erillisenä toimenpiteenä myös asteikkotarkistukset voisivat tulla kysymykseen julkisen talouden tasapainotavoitteiden sen salliessa.

²⁸ Alustavasti voidaan todeta, että koska kotitalouksien varallisuudesta yli 60 prosenttia muodostuu asuntovarallisuudesta, tuotoneutraaliin ratkaisuun pääseminen näyttäisi edellyttävän oman asunnon myyntivoittovapaudesta luopumista. Asunnonvaihdon verottamisella taas on etenkin työvoiman liikkuvuuteen kielteisiä vaikutuksia, minkä vuoksi ratkaisun haitat voisivat ylittää sukupolvenvaihdosten helpottumisesta saatavat hyödyt. Näiden haittavaikutusten välttämiseksi oman asunnon myyntivoiton verottamista olisi mitä ilmeisimmin jotenkin lievennettävä. Tämä puolestaan vähentäisi verokertymää, mikä olisi kompensoitava muita veroja korottamalla.

YRITYSTEN SUKUPOLVEN- JA OMISTAJANVAIHDOSTEN EDISTÄMINEN: TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN NÄKÖKULMIA

Hallitusohjelmakirjauksesta ja taustaa

Pääministeri Alexander Stubbin hallituksen ohjelman mukaan selvitetään pikaisesti *kasvun ja työllisyyden kannalta vaikuttavimmat keinot yritysten sukupolvenvaihdosten helpottamiseksi*, ml. maa- ja metsätalousyritykset.

Yritysten ja maatalojen sukupolvenvaihdoksiin liittyvät kysymykset ja sukupolvenvaihdosten edistämistä koskevat toimenpiteet jakautuvat kolmen ministeriön - valtiovarainministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön - vastuualueelle.

Hallitusohjelman kirjaus koskee yksinomaan sukupolvenvaihdoksia. Perheen tai suvun sisäisten sukupolvenvaihdosten toteuttamisen kannalta keskeisimpinä kysymyksinä nousevat esille säädosympäristöön, etenkin verotukseen liittyvät seikat. Tarve työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan palveluille on perheen sisäisissä sukupolvenvaihdoksissa usein varsin rajallista. Vaihdosten toteuttaminen edellyttää juridista ja liiketaloudellista erityisasiantuntemusta, johon ei ole julkisia palveluja, ja joka on hankittava yksityisiltä palveluntarjoajilta. Lisäksi sukupolvenvaihdoksesta aiheutuvat kustannukset (verot) useimmiten rahoitetaan yrityksestä nostettavilla varoilla.

TEM-konsernin palveluista perheen sisäisissä sukupolvenvaihdoksissa tulevat kysymykseen erityisesti Finnveran tuotteet, mikäli vaihdoksen toteuttamiseen tarvitaan ulkoista rahoitusta. Luonnollisesti myös muut TEM:n hallinnonalan palvelut ovat tarvittaessa käytettävissä.

Yleisesti ottaen säädosympäristön vakaus ja ennustettavuus edistävät sukupolvenvaihdosten toteuttamista, koska ajallisesti sukupolvenvaihdoksen loppuun saattaminen voi kestää vuosia tai jopa vuosikymmeniä.

Työ- ja elinkeinoministeriön näkökulmasta ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista rajoittaa tarkastelua ainoastaan sukupolvenvaihdoksiin, vaan omistajanvaihdoksiin yleisemmin. Eri selvitysten mukaan Suomessa on tuhansia yrityksiä, joissa ikääntyneelle yrittäjälle ei löydy jatkajaa perheen tai suvun piiristä.

Tällä hetkellä lähes kolmasosa yrittäjistämme on yli 55 –vuotiaita. Noin 30 % näistä yrittäjistä ei tiedä, miten heidän yritystoimintansa jatkuu heidän eläköitymisensä jälkeen. Tässä yritysjoukossa voidaan arvioida olevan suuri joukko elinvoimaisia yrityksiä. Vaikka tarkkoja lukuja ei ole saatavissa, arvioiden mukaan jatkajapulana vuoksi menetetään Suomessa vuosittain noin 8 000 työpaikkaa.

On arvioitu, että yrittäjien ikääntymisestä johtuvia sukupolven- ja omistajanvaihdoksia olisi tulossa noin 50 000:een yritykseen tulevan viiden vuoden aikana. Näistä vajaa puolet on työnantajayrityksiä, joissa on henkilöstöä yhteensä runsaat 200 000.

Nykyisin omistajanvaihdoksia toteutuu noin 2000 vuodessa, eli selvästi mahdollisuuksia vähemmän.

Selvitysten mukaan keskeisimpinä omistajanvaihdoksia estävinä tekijöinä on pidetty sitä, että ostajat ja myyjät eivät löydä toisiaan, arvonmääritykseen liittyviä ongelmia / erimielisyyksiä, vaihdosten rahoitukseen liittyviä ongelmia sekä verotukseen liittyviä seikkoja. Näiden lisäksi omistajanvaihdosmarkkinat ovat liian paikallisia, yrityskauppaosaaminen on puutteellista eikä apuna käytetä asiantuntijoita, myyntiä harkitsevat eivät käytännössä saata yritystään myyntikuntoon eivätkä välttämättä edes tuo esille sitä että yritys olisi myytävänä. Toisaalta uuden yrityksen perustamista harkitsevat eivät useinkaan tule ajatelleeksi, että yritystoiminnan voisi aloittaa myös ostamalla jo toimivan yrityksen. Kaupan rahoituksen osalta ongelmia voivat tuottaa myös se, että rahoitusneuvottelut aloitetaan liian myöhään, ostettava liiketoiminta ei ole riittävän kannattavaa yrityksen tulevaan velkamäärään nähden tai kaupan rahoituksessa ei huomioida tulevien vuosien investointi- ja kehittämistarpeita. Vaihdoksen jälkeen ostettavan yrityksen haltuunotto voi myös epäonnistua.

Omistajanvaihdosten vauhdittamiseksi tarvitaan sekä myyjien että ostajien herättelyä ja aktivointia, perustietoa ja –neuvontaa, toimivia yrityskaupapaikkoja, palveluja vaihdosten käytännön toteuttamiseen ja rahoittamiseen sekä vaihdoksen jälkeen palveluja yrityksen kehittämiseen ja kasvattamiseen uuden omistajan johdolla. TEM:n toimenpiteet kohdistuvat erityisesti aktivointi- ja perusneuvontavaiheeseen, yrityskaupan rahoitukseen sekä vaihdoksen jälkeiseen yrityksen kehittämiseen.

Käytännössä omistajanvaihdosten edistämiseen ja niitä tukeviin prosesseihin tarvitaan julkisen sektorin sekä järjestö- ja yksityisten toimijoiden yhteistyötä. Herättely, aktivointi, perusneuvonta, selvitysten tuottaminen jne. soveltuu luontevasti julkisen sektorin ja osin myös järjestöjen hoidettavaksi. Tietyiltä osin julkisia palveluja voidaan käyttää myös esimerkiksi yrityksen myyntikuntoon saattamiseen liittyvään neuvontaan ja ostajien yrittäjäyyskoulutukseen. Myös yrittäjäjärjestöillä on keskeinen rooli aktivoinnissa, minkä lisäksi mm. yrityskaupapaikkojen organisoiminen on nähty soveltuvan järjestöjen tehtäväksi. Yrityskaupan käytännön toteuttamiseen liittyvät toimet, kuten arvonmääritys ja sopimukset, ovat erityisasiantuntemusta vaativia ja niitä varten on saatavissa yksityisiä palveluja. Yrityskaupan jälkeiseen mahdolliseen uuden omistajan vetämään kasvuvaiheeseen TEM-konsernilla on käytettävissään paljon työkaluja.

Omistajan- ja sukupolvenvaihdosten edistäminen TEM –konsernissa

TEM:n hallinnoiman ESR-rahoitteen APAKE – aloittavien yrittäjien ja pk-yritysten liiketoiminnan kehittämissuunnitelman – osana toteutettiin omistajanvaihdosten valtakunnallinen koordinoituprojekti vuosien 2009 – 2013 aikana. Projektin tavoitteena oli kehittää julkisia omistajanvaihdospalveluja ja turvata niiden tasavertainen ja tasalaatuinen saatavuus eri puolilla

maata, sekä tiivistää julkisten ja yksityisten omistajanvaihdospalvelujen tarjoajien yhteistyötä ja parantaa heidän osaamistaan. Omistajanvaihdosprojekti mahdollisti strategisen, systemaattisen ja pitkäjänteisen omistajanvaihdospalvelujen kehittämistyön. Kehittämistyön tueksi projekti tuotti mm. useita oppaita ja selvityksiä, esimerkiksi omistajanvaihdospalvelujen valtakunnallisen evaluoinnin vuosina 2009 ja 2014, Yritys myyntikuntoon –oppaan sekä oppaan yrityksen ostajalle.

Suomen Yrittäjät ry käynnisti vuonna 2013 kolmivuotisen omistajanvaihdospalvelujen kehittämishankkeen, jota työ- ja elinkeinoministeriö tukee avustuksella. Hanke on jatkanut palvelujen kehittämistyötä koordinoitiprojektin työn tulosten pohjalta. Hankkeen tavoitteena on suunnitella, kuvata ja viestiä koko maata kattavat prosessit ja palvelut omistajanvaihdoksen koko elinkaarelle sekä edelleen tiivistää julkisten ja yksityisten toimijoiden yhteistyötä ja luoda koko maahan yhtenäinen palveluverkosto. Tavoitteena on myös kehittää yrityskauppojen markkinapaikkaa ja saada paikalliset ja alueelliset yrittäjäjärjestöt vielä paremmin mukaan edistämään omistajanvaihdosten toteutumista.

Työ- ja elinkeinoministeriö on kuluvan vuoden aikana järjestänyt tapaamisia omistajanvaihdospalvelujen asiantuntijoiden ja yrittäjäjärjestöjen kanssa, joiden tavoitteena on ollut löytää uusia keinoja edistää yritysten omistajanvaihdoksia työ- ja elinkeinohallinnon keinoin. Tapaamisia on tarkoitus edelleen jatkaa. Tapaamisten seurauksena on mm. perustettu mm. pienempi lähinnä järjestöjen edustajista koostuva työryhmä, joka osaltaan pohtii ehdotuksia TE-hallinnon roolin vahvistamiseksi omistajanvaihdoksissa.

Uudenmaan ELY-keskus on valmistelemassa kokeiluna yrittäjyyskoulutusta, joka on nimenomaisesti suunnattu sellaisille yrittäjiksi aikoville, joiden tarkoituksena on aloittaa yrittäjyys hankkimalla omistukseensa toimiva yritys. Samalla kehitetään myös keinoja löytää ostettavia yrityksiä ja tiivistää luopuvan ja uuden omistajan yhteistyötä omistajanvaihdosprosessissa.

Työ- ja elinkeinoministeriö jatkaa työtään omistajanvaihdospalvelujen kehittämiseksi yhteistyössä yrittäjäjärjestöjen ja yksityisten palvelutarjoajien kanssa. Samalla kehitetään ELY-keskusten ja TE-toimistojen palvelutarjontaa ottamaan paremmin huomioon myös omistajanvaihdostilanteet. Keskeistä on, että julkiset palvelut saadaan toimimaan hyvin yhteen vaihdostilanteissa lähes poikkeuksetta tarvittavien yksityisten erityisasiantuntemusta edellyttävien palvelujen kanssa. Tässä työssä Suomen Yrittäjien kanssa aloitettu hanke muodostaa toimivan kehittämisalustan.

Omistajanvaihdoksia toteutuu jonkin verran starttirahajärjestelmän avulla. Starttirahalla aloittaa yritystoiminnan keskimäärin 7 500 henkilöä vuosittain. Starttirahapäätöksistä noin 7 % kohdistuu omistajan / sukupolvenvaihdostilanteisiin. Starttirahajärjestelmän asiakasrajapinnassa TE-toimistot tekevät tiivistä yhteistyötä alueilla yksityisten palvelutarjoajien, elinkeinoyhtiöiden ja ELY-keskusten kanssa. Em. tahojen yritysneuvonta tarjoaa mahdollisuuden nostaa esille yrittäjäksi ryhtyville yritystoiminnan aloittamisen omistajan-/sukupolvenvaihdoksilla. Eri tahojen yritysneuvonnan ja yrittäjäjärjestöjen tiiviillä yhteistyöllä voidaan myös verkottaa yhteen yritystoiminnan myyjiiä ja ostajia.

Finnvera Oyj on Suomen valtion omistama erityisrahoitusyhtiö, joka täydentää yksityisen sektorin tarjoamia rahoituspalveluja. Finnvera tarjoaa rahoituspalveluja yritystoiminnan eri vaiheisiin.

Finnvera rahoittaa kannattavaa liiketoimintaa, ja sen rahoitus on vastikkeellista. Yhtiö ei kilpaile pankkien kanssa, vaan jakaa pankin kanssa yrityksen rahoitukseen liittyvää riskiä.

Finnvera osallistuu vuosittain noin 1 000 omistajanvaihdoksen rahoitukseen Suomessa. Määrässä ei ole tapahtunut merkittävää muutosta taantumasta huolimatta. Omistajanvaihdoksista on sukupolvenvaihdoksia noin 20 % ja yrityksen myyntejä toiselle yritykselle lähes 40 %.

Finnveran rahoitusosuus on yleensä noin puolet hankkeen vieraan pääoman tarpeesta. Yhtiön osallistumisen edellytyksenä on riittävä omarahoitusosuus ja pankin osallistuminen hankkeeseen niin, ettei Finnverasta tule päärahoittajaa (poikkeuksena mikroyritykset). Yhtiö tarjoaa lainoja ja takauksia kauppahinnan maksamiseen, niiden yhteydessä tehtävien investointien ja tarvittavan käyttöpääoman rahoittamiseen.

Työ- ja elinkeinohallinnon rooli sukupolven- tai omistajanvaihdoksissa ei monissa tapauksissa ole välttämättä keskeinen itse vaihdoksen teknisessä toteuttamisessa (lukuun ottamatta mahdollista Finnveran rahoitusta). Olemalla tiivistä mukana omistajanvaihdospalvelujen kehittämisessä ja myös soveltuvin osin omistajanvaihdosprosesseissa voidaan kuitenkin synnyttää yrityksiä, joissa uusi johto haluaa panostaa yrityksen kehittämiseen ja kasvattamiseen. TEM-konsernin rooli omistajanvaihdosten seurauksena syntyvän kasvun ja työllisyyden lisäyksen tuottajana tulee vahvimmin esille vasta vaihdoksen jälkeisessä kehitysvaiheessa. Tällöin TE-toimistojen, ELY-keskusten, Finnveran, Tekesin ja Finpron tuotteita ja palveluita voidaan käyttää tukemaan yrityksen investointeja, tuote- ym. kehitystä, kansainvälistymistä, uuden työvoiman rekrytointia tai työvoiman koulutusta.

TEM:n alueosastolla on valmistelussa elinkeinorakenteen uudistamista koskeva hanke (yhteistyössä muiden osastojen kanssa), johon omistajanvaihdokset sisällytetään vieden omistajanvaihdoksia edistäviä kokonaisuuksia eteenpäin konkreettisesti olemassa olevilla TEM –konsernin rahoitusvälineillä ja –palveluilla.

Yhteenveto

Edellä olevan pohjalta TEM katsoo, että Stubbin hallituksen ohjelman sukupolvenvaihdoksia koskevan kirjauksen kannalta keskeisimmät toimijat ovat valtiovarainministeriö ja alkutuotannon yritysten osalta maa- ja metsätalousministeriö. Mikäli asiassa tarkastellaan myös omistajanvaihdoksia, voidaan asiakokonaisuutta edistää konkreettisesti myös TEM –konsernin välinein.

Esko Juvonen
Hannu Porkola
Matti Mäkelä
Timo Halonen

STUBBIN HALLITUKSEN OHJELMAN YRITYSTEN KASVUA JA SUKUPOLVENVAIHDOSTEN HELPOTTAMISTA KOSKEVIEN TAVOITTEIDEN TOTEUTTAMINEN MAA- JA METSÄTALOUSHALLITUKSEN OSALTA

Stubbin hallituksen ohjelman kohtaan ”Kasvua, yrittäjyyttä, työpaikkoja ja hyvinvointia suomalaisille” on kirjattu seuraavasti:

”Suurin potentiaali uusien työpaikkojen synnylle ja talouskasvulle on pienissä ja keskisuurissa yrityksissä. Hallitus kokoaa ensi vaalikaudelle tähtäävän yritystoiminnan ja yritysten kasvun edellytyksiä sekä eri yritysmuotojen kohtelua kartoittavan ehdotuksen. Työssä hyödynnetään aiempia selvitysmiesten raportteja ja keväällä valmistunutta teollisuuspolitiikan linjausta. Tämän työn osana selvitetään pikaisesti kasvun ja työllisyyden kannalta vaikuttavimmat keinot yritysten sukupolvenvaihdosten helpottamiseksi, ml. maa- ja metsätalouslyritykset”.

Maa- ja metsätalousministeriö on kartoittanut kasvua tukevia instrumentteja sekä sukupolvenvaihdosten helpottamista omalta osaltaan.

1. Kasvun ja sukupolvenvaihdosten helpottaminen maatalousyrittäjien osalta

Maatalousyritysten kasvua valtion toimenpitein edistetään lähinnä investointituen avulla. Maatalousyritysten sukupolvenvaihdoksia helpotetaan perintö- ja lahjaverotukseen liittyvällä maatalojen koskevalla huojennuksella, nuoren viljelijän aloitustuella, nuorille viljelijöille maksettavalla tulotuella sekä toisaalta maatilastaan luopuville maksettavalla luopumistuella. Sukupolvenvaihdoksia edistää myös se, että aloittava viljelijä voi saada 10 prosenttiyksikön korotuksen investointitukeen, jos investointitukea haetaan viiden vuoden sisällä aloittamisesta. Aloitustuen vaihtoehtona nuorelle, aloitettavalle maatalousyrittäjälle voidaan myöntää Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman 2014–2020 perusteella yritystukea silloin, kun aloittava maatalousyrittäjä laajentaa toimintaansa maatalouden ulkopuoliseen yritystoimintaan.

1.1. Perintö- ja lahjaverotus maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoksissa

Maatilojen perintö- ja lahjaverotuksessa sovelletaan toimintaansa jatkavien maatilojen osalta huojennusta, mikä pienentää merkittävästi perintö- ja lahjaveron määrää.

Perintö- tai lahjaverosta jätetään osa maksuun panematta, jos

- 1) veronalaiseen perintöön tai lahjaan sisältyy maatila, muu yritys tai osa niistä;
- 2) verovelvollinen jatkaa perintönä tai lahjana saaduilla varoilla maatalouden tai maa- ja metsätalouden harjoittamista tai muuta yritystoimintaa perintönä tai lahjana saadulla maatilalla tai näin saadussa yrityksessä; ja
- 3) edellä 1 kohdassa tarkoitettua maatilasta, muusta yrityksestä tai niiden osasta määrätyn perintö- tai lahjaveron suhteellinen osa koko verosta on suurempi kuin 850 euroa.

Maksuun panematta jätettävän veron osan laskemiseksi vähennetään lain mukaan määrätystä verosta vero, joka perintöosuudesta tai lahjasta olisi määrättävä, jos maatilalla maatalousmaa ja sitä vastaava CAP -maatilatukioikeus, rakennukset, rakennelmat, koneet, kalusto ja laitteet sekä niihin kohdistuvat velat samoin kuin muuhun yritykseen kuin maataloon kuuluva yritysvarallisuus arvostettaisiin määrään, joka vastaa 40 prosenttia verovelvollisuuden alkamista edeltäneeltä vuodelta toimitettavan tai toimitetun tuloverotuksen mukaisesta varallisuuden määrästä.

MMM muistio 7.11.2014

Jos toimintaansa jatkavan maatilain tai sen osan luovutus on osittain vastikkeellinen ja vastike on enemmän kuin 50 prosenttia käyvästä arvosta, maatalaan tai sen osaan kohdistuva lahjavero jätetään kokonaan maksuun panematta.

Jos maatilasta, muusta yrityksestä tai niiden osasta määrätty perintö- tai lahjavero on 1 700 euroa tai enemmän, veron maksuaikaa voidaan pidentää. Vero on maksettava vähintään 850 euron suuruisina vuotuiserinä enintään viiden vuoden aikana. Pidennetyltä maksuajalta ei peritä korkoa.

Huojennuksen ja veronmaksun jaksotusmahdollisuuden ansiosta perintö- ja lahjaveron ei katsota muodostavan olennaista estettä mautilojen siirtymiselle nuorille yrittäjille. (Liitteessä 1 on perintö- ja lahjaverolain perintöveromääriä ja mautilojen perintöverohuojennusta koskevia pykäläitä.)

- **Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että maatalousyriyten sukupolvenvaihdosten edistämiseksi perintö- ja lahjaverolakia (1940/378) ei ole tarpeen muuttaa.**

1.2. Aloitustuki

Maatalouden rakennetukilain (1476/2007) mukaan tukea tilanpidon aloittamista varten voidaan myöntää maatalousyrittäjälle, joka hakemuksen vireille tullessa on alle 40-vuotias (vuodesta 2015 alkaen enintään 40 -vuotias) ja joka ensimmäistä kertaa ryhtyy tilanpidosta vastaavaksi elinkeinonharjoittajaksi. Yhteisössä tulee määräysvallan olla yhdellä tai useammalla luonnollisella henkilöllä, joka täyttää mainitut edellytykset.

Kaudella 2008–2014 täysimääräisen aloitustuen saivat ne, joiden yrityksen koko mahdollisti vähintään 17 000 euron suuruisen maatalouden yrittäjätulon saavuttamisen. Alennetun aloitustuen saivat ne hakijat, joiden yrittäjätulo maataloudesta, metsätaloudesta ja mautilain muusta yritystoiminnasta oli vähintään 15 000 euroa, josta vähintään 10 000 euroa piti saada maataloudesta. Aloitustukea on viime vuosina myönnetty yleensä runsaalle 500 nuorelle viljelijälle vuotta kohti, mutta vuonna 2013 määrä kohosi poikkeuksellisesti noin 700:an. Suurin osa nuoren viljelijän aloitustuen hakijoista saa tuen EU-maksimim mukaisena. Alennetun aloitustuen osuus kappalemäärästä on ollut vajaa 10 prosenttia.

Kaudella 2008 -2014 täysimääräinen aloitustuki oli 70 000 euroa, josta 35 000 euroa oli avustusta ja 35 000 euroa korkotukea. Mahdollinen varainsiirtoverovapauteen liittyvä tuen arvo vähennettiin ensisijaisesti korkotuesta. Alennetun aloitustuen määrä oli kaudella 2008–2014 5 000 euroa avustusta ja 20 000 euroa korkotukea.

Alkaneella ohjelmakaudella EU-säädösten mukainen täysimääräinen aloitustuki on 70 000 euroa, josta Suomessa on tarkoitus myöntää enintään 35 000 euroa avustuksena ja enintään 30 000 euroa korkotukena ja loppuosa varainsiirtoverovapauteen liittyvänä tukena. Jos varainsiirtoverovapaus on yli 5 000 euroa, ylimenevä osa vähennettäisiin ensisijaisesti korkotuesta. Korkotuki ja varainsiirtoverovapaus koskevat myös metsän ja asuinrakennuksen osuutta kauppahinnasta.

Hyväksyessään rakennetukilakia koskevan mietinnön (MmVM 6/2007) eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta edellytti, että nuoren viljelijän aloitustukea koskeville hakemuksille annetaan hakemusten käsittelyssä etusija muita rakennetukia koskeviin hakemuksiin nähden.

1.3. Nuorille viljelijöille myös EU:n suoraa tukea vuodesta 2015 alkaen

Nuorten viljelijöiden aseman parantamiseksi EU:n suorissa tuissa otetaan käyttöön uusi nuorten viljelijöiden tuki vuodesta 2015 alkaen. Myös tämän tuen tavoitteena on helpottaa maataloustoiminnan aloittamista, jotta elinkeinon pariin saadaan uusia yrittäjiä. Nuorilla viljelijöillä tarkoitetaan iältään enintään 40-vuotiaita viljelijöitä, jotka ovat aloittaneet maataloustoiminnan korkeintaan viisi vuotta ennen hakemuksen jättämistä. Tukea myönnetään enintään viisi vuotta tilanpidon aloittamisesta.

EU:n suoriin tukiin sisältyvän uuden tukimuodon käyttöönoton ohella jatketaan pohjoisen tuen alueella nuorten viljelijöiden tuen maksamista osana viljelijätukia. Tämä tukimuoto kytkeytyisi aiempaa selkeämmin tilanpidon aloittamiseen.

1.4. Tuotantorakennusten investointituki

Nuorille viljelijöille myönnetään kotieläinrakennus-, kasvihuone- ja eräiden tuotevarastoinvestointien osalta 10 prosenttiyksikön korotus investointitukeen. Korotus otetaan huomioon avustuksen määrässä. Korotuksen voivat saada alle 40-vuotiaat (vuonna 2015 enintään 40 -vuotiaat), joiden tilanpidon aloittamisesta on kulunut alle 5 vuotta.

Vuonna 2014 kokonaistuki investointeihin on Etelä-Suomessa nuoren viljelijän korotus mukaan lukien 60 prosenttia useimmilla kotieläintalouden aloilla ja kasvihuoneviljelyssä. Keski- ja Pohjois-Suomessa kokonaistuki on ollut maito-, naudanliha- ja kasvihuoneinvestoinneissa alempi kuin Etelä-Suomessa johtuen Etelä-Suomen muuta maata alemmasta tulotuesta.

1.5. Hallituksen esitys luopumistukilain jatkamisesta vuoden 2018 loppuun

Hallituksen esitys luopumistukilain jatkamisesta vuosiksi 2015–2018 on annettu eduskunnalle. Esityksen mukaan luopumistukijärjestelmä rajoittuisi nykyiseen tapaan tilan omistuksen (pellot ja tuotantorakennukset) luovuttamiseen. Vuosina 2017–2018 tapahtuvissa luovutuksissa ikäraja nousisi 59 vuodesta 60 vuoteen ja porotalouden osalta 56 vuodesta 57 vuoteen. Luopumistuen perusosaa maksettaisiin nykyiseen tapaan 62 ikävuoden loppuun saakka ja alhaisen MYEL -eläkkeen saajille korotusosaa kansaneläkkeen alkamiseen asti. Vuoden 2015 alusta astuisi voimaan muutos, jonka mukaan jatkajan olisi saatava vähintään 15 000 euron yrittäjätulo pelkästään maataloudesta, kun tähän saakka yrittäjätulossa on voitu ottaa huomioon myös metsätulo ja muu yrittäjätulo.

1.6. Rakennetukivarojen puute uhkaa maatalouden riittävän nopeaa uusiutumista tuotannon pitämiseksi nykyisellä tasolla

Suomen Gallup Elintarviketiedon ennusteen mukaan kotieläintilojen määrä alenee vuoden 2014 17 000 tilasta noin 11 600 kotieläintilaan vuonna 2020, joten vähenemä olisi tällä ajanjaksolla 31,8 prosenttia. Kotieläintuotannon loppettavat tilat ovat keskimäärin selvästi pienempiä kuin jatkavat tilat. **Jatkavien kotieläintilojen investointihaaste on kuitenkin merkittävä kokonaistuotannon säilyttämiseksi nykyisellä suunnitellun kulutusta vastaavalla tasolla.** Kotieläinrakennusten lisäksi erityisesti kasvihuoneinvestoinnit ovat niin isoja, että niitä useimpien tuottajien on mahdotonta toteuttaa ilman tukea.

Tilakohtaisten tuotantomäärien nopeasti kasvaessa on myös maatalouden rakennetukitoiminnassa vähintään yhtä tärkeää kuin aiemmin pyrkiä ohjaamaan kehitystä työhyvinvoinnin sekä ympäristön ja eläinten hyvinvoinnin kannalta hyvään suuntaan. Rakennetukivarojen riittävydestä on tarpeen huolehtia myös tästä näkökohdasta.

Jotta maataloustuotanto voitaisiin säilyttää nykyisellään, on investointi- ja aloittamisavustusten tarpeeksi kaudella 2014–2020 laskettu vähintään 110 milj. euroa vuotta kohden (pohjautuu PTT:n ja MTT:n selvityksiin). Tästä osarahoitteista rahoitusta olisi vuosittain keskimäärin 68 milj. euroa ja pelkkää kansallista rahoitusta 42 milj. euroa. Vuodesta 2015 alkaen osarahoitteisten avustusvarojen kansallinen osuus rahoitettaisiin valtion talousarviosta ja kokonaan kansallisesti rahoitettavat avustukset Makeran varoista. Osarahoitteisia avustusvaroja on tarkoitus käyttää etupainotteisesti, minkä vuoksi vuosina 2017–2020 myös osarahoitteisia kohteita jouduttaneen siirtämään kokonaan kansallisesti rahoitettaviksi. Makeran varojen vähenemisen takia vuosina 2017–2020 kokonaan kansallisesti rahoitettaviin tukiin tarvitaan vuosittain keskimäärin 30 milj. euroa uusia avustusvaroja, jotta investoinneilla voitaisiin korvata poistuva tuotantokapasiteetti. Lisäksi on varmistettava korkotukivarojen riittävyys.

Rakennetoimenpiteiden arvioinneissa on todettu, että maatalouden rakennetoimenpiteiden nykyiset tukitasot edistävät hyvin maatalouden sukupolvenvaihdoksia ja kohtuullisen hyvin investointejakin. Uhkakuvana on rakennetukivarojen riittävyys. Talouspoliittinen ministerivaliokunta totesi Manner- Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman rahoituksesta päättäessään, että ”siltä osin kuin Makerasta nykyisin maksettavien rakennetukien rahoitus edellyttää valtion talousarviosta annettavaa lisärahoitusta, sen tarve ja mitoitus jää viime kädessä uuden eduskunnan ja hallituksen hallitusohjelmassa ja kehyspäätöksissä ratkaistavaksi”. Talouspoliittisessa ministerivaliokunnassa käsiteltävänä olleessa asiakirjassa lisärahoituksen tarpeeksi esitettiin 30 milj. euroa vuodessa.

- **Jotta rakennetukivarojen puute EU:n rahoituskauden 2014 - 2020 puolivälin jälkeen ei estäisi sukupolvenvaihdosten tukemista ja nykyisen tuotantotason säilyttämiseen tarvittavan investointituen myöntä-**

mistä, olisi turvattava lisärahoitus vuodesta 2017 alkaen sekä maatalouden investointitukeen että aloitamistukeen

2. Kasvun ja sukupolvenvaihdosten helpottaminen metsätalousyrittäjien osalta

Metsätalouden harjoittamisen osalta kasvua tuetaan tuloverolain (1535/1992) 55 §:n mukaisella metsävähennyksellä, jonka mukaisesti osa metsän hankintamenosta voidaan ottaa huomioon vähennyksenä puun myyntitulosta. Metsämaan hankinnasta muodostuva metsävähennysoikeus toimii siten kannusteena toiminnan laajentamiselle ja uuden metsämaan hankkimiselle. Yhtiömuotoiset metsänomistajat eivät ole kuitenkaan oikeutettuja metsävähennykseen.

Metsätalousyrittäjien sukupolvenvaihdosten helpottamista on selvitetty useissa eri selvityksissä ja työryhmissä. Tehokkaimmaksi keinoksi on esitetty perintö- ja lahjaverolakiin tehtävää muutosta, jossa yritysmäiset metsätalouden harjoittajat laajennettaisiin maataloja ja yrityksiä koskevien verohuojennuksien piiriin. Muutos olisi metsäalan kannalta keskeinen, koska puhtaiden metsätalousyrittäjien sukupolvenvaihdoksia ei edistetä nykyisin lainkaan, lukuun ottamatta Suomen metsäkeskuksen antamaa sukupolvenvaihdosneuvontaa. Metsätilan omistaja on oikeutettu nykyisin perintö- ja lahjaverotuksessa huojuennukseen vain, jos hän harjoittaa myös peltoviljelyä, tai omaan metsään liittyvää muuta yritystoimintaa, kuten esimerkiksi sahausta ja sekä metsätalous- että sahaustoiminta on kokonaisuudessaan yhtiöitetty. Sukupolvenvaihdoshuojennuksen puuttuminen on merkittävä este metsätalouteen liittyvän yritystoiminnan jatkamiseksi ja kehittämiseksi pitkäjänteisesti.

2.1 Metsävähennys

Metsävähennyksen avulla osa metsän hankintamenosta voidaan ottaa huomioon vähennyksenä puun myyntitulosta. Metsävähennys kannustaa tilakoon kasvuun ja toiminnan laajentamiseen. Tulojen hankintamenon vähennysmahdollisuus on verojärjestelmän yleisten periaatteiden mukainen menettely, vaikkakin metsävähennyksessä on yleisestään verojärjestelmään verrattaessa tiettyjä erityispiirteitä. Metsävähennysoikeutta muodostuu vain 60 % metsän hankintamenosta, vaikka yleisen verojärjestelmän mukaan hyödykkeen hankintameno on kokonaisuudessaan vähennyskelpoinen. Lisäksi metsänomistajan hyödyntämä metsävähennys lisätään metsän luovutusvoiton määrää laskettaessa, mikä tarkoittaa vähennyshyödyn osittaista palauttamista. Toisaalta metsävähennyksen ajallinen jaksottaminen poikkeaa yleisesti käyttöomaisuuden hankintamenon jaksottamiseen liittyvistä menettelytavoista.

Metsävähennys rajoitetaan kuitenkin tuloverolaissa vain luonnollisille henkilöille, kuolinpesille ja näiden muodostamille verotusyhtymille sekä yhteisuuksille, eli yhteismetsille. Ongelmana on, että henkilöyhtiöillä tai osakeyhtiöillä ei ole vastaavaa oikeutta metsävähennykseen, eikä eri omistusmuotojen neutraalin kohtelu tältä osin toteudu. Käytännössä metsävähennysoikeuden puuttuminen osakeyhtiöltä lienee suurin yksittäinen syy siihen, ettei yksityistä metsäomistusta ole Suomessa juurikaan yhtiöitetty. Lisäksi yhtiömuotoisilta metsänomistajilta puuttuu myös meno- ja tuhovarausoikeudet. Eri omistusmuotojen tasapuolisempi kohtelu edistäisi metsätalousyrittäjien kasvua ja toimintaedellytyksiä. Metsäalan kasvu sekä puumarkkinoiden tasapainon säilyttäminen uusien metsäteollisuuden investointien myötä edellyttävät metsien aktiivista ja yritysmäistä hoitoa ja käyttöä.

• Jotta metsätalousyrittäjyyttä edistettäisiin, metsävähennysoikeuden laajentamista eri omistusmuotoihin tulisi tarkastella osana metsätalousyrittäjien kasvun tukemista ja metsänomistusrakenteen kehittämistä. Metsävähennysoikeuden laajentaminen olisi perusteltua luonnollisten henkilöiden omistamille avoimille ja kommandiittiyhtiöille sekä osakeyhtiöille.

2.2 Perintö- ja lahjaverotus metsätalousyrittäjien sukupolvenvaihdoksissa

Perintö- ja lahjaverotuksen verohuojennus ei koske puhtaita metsätiloja. Perintö- ja lahjaverotuksessa puhdas metsänomistus luetaan sijoitustoiminnaksi, vaikka monelle metsänomistajalle metsätalous on elinkeino tai merkittävä osa sitä. Puhtaat metsätalousyrittäjät ovat tällä hetkellä eriarvoisessa asemassa maatalousyrittäjien ja muiden huojennuksiin oikeutettujen yrittäjien kanssa. Verohuojennusten laajentaminen puhtaisiin metsätiloihin toisi metsätalousyrittäjät samaan asemaan muiden elinkeinoharjoittajien kanssa ja siten parantaisi yrittäjien välistä yhdenvertaisuutta.

MMM muistio 7.11.2014

Yritysmäisille metsätalouden harjoittajille suunnattu perintö- ja lahjaveron huojennus tukisi kasvuhakuista ja pitkäjänteistä metsätalouden harjoittamista, synnyttäisi metsätalouteen uutta yrittäjyyttä ja siten lisäisi aktiivista metsien hoitoa ja niiden hyödyntämistä. Yrityksen kasvuhaluus nousee, kun toimijalla on näkemys siitä, että toimintaa voidaan jatkaa järkevässä mittakaavassa myös seuraavassa sukupolvessa. Lisäksi muutos parantaisi edellytyksiä pitkäjänteiselle metsätaloudelle, koska Suomen kasvuoloissa tyypillisesti metsätalouteen tehdyt investoinnit eivät usein ehdi realisoitua tekijän elinaikana. Siten perintö- ja lahjaveron huojennuksen soveltamisalan laajentaminen olisi merkittävä parannus metsätalouden investointiedellytyksille, metsäbiotalouden ja sitä tukevan metsätalousyrittäjyyden kasvulle ja siten koko maaseudun työllisyydelle.

Valtioneuvoston metsäpoliittiseen selontekoon antamassa kannanotossa Eduskunta edellytti (EK 13/2014 vp - VNS 1/2014 vp), että metsien monipuoliseen käyttöön perustuvaa aktiivista yrittäjyyttä edistetään muun muassa helpottamalla sukupolvenvaihdosten toteuttamista. Myös metsäalan toimijat näkevät yksimielisesti perintö- ja lahjaverolakiin tehtävän metsätilojen sukupolvenvaihdoshuojennuksen tarpeelliseksi. Lisäksi yritysmäisille metsänomistajille suunnattu perintö- ja lahjaveron sukupolvenvaihdoshuojennus tukisi puuta jalostavan teollisuuden raaka-aineen hankintaa ja siten uusien investointien toteuttamista. Suomeen tarvitaan uusia investointeja ja pelkästään Äänekoskelle suunniteltu biotuotetehtas lisäisi viennin vuotuista arvonlisäystä noin 0,5 miljardia euroa. Äänekosken biotuotetehtaan rakennusajan työllistävä kokonaisvaikutus olisi yli 6 000 henkilötyövuotta ja tehdas lisäisi uusiutuvan energian osuutta Suomessa noin 2 prosenttiyksiköllä. Nykyisten investointisuunnitelmien toteutuessa puun kysynnän odotetaan kokonaisuudessaan kasvavan Suomessa yli 9 miljoonalla kuutiometrillä vuoteen 2020 mennessä. Puun käytön kasvu edellyttää aktiivista metsien käyttöä, mutta samalla se tarjoaisi erinomaisen kasvualustan metsätalousyrittäjyydelle.

Jos muutos toteutettaisiin kuten asiaa miettinyt työryhmä (Metsätilakoon ja rakenteen kehittäminen – työryhmä, MMM024:00/2009) esitti, muutoksen vaikutukset valtiontalouteen olisivat arvioiden mukaan positiiviset. Metsäntutkimuslaitoksen vuonna 2011 tekemissä laskelmissa arvioitiin työryhmän ehdotuksen valtiontaloudellisia vaikutuksia perintö- ja lahjaveron nettokertymän alenemisen ja myyntituloverojen lisääntymisen avulla. Tutkijat arvioivat, että puun myyntituloverojen lisääntyminen olisi merkittävää, koska toimenpiteen myötä vuosittaisten hakkuiden taso nousisi yli kahdella miljoonalla kuutiolla. Laskelmissa oletettiin, että lisääntyvälle puulle on kysyntää, eivätkä hinnat muutu tarjonnan kasvun myötä. Edellä mainittu oletus on perusteltu etenkin nyt, kun Suomeen on suunnitteilla merkittäviä puun käyttöä lisääviä investointeja. Laskelmien mukaan valtion suorat nettoverohyödyt olisivat ensimmäisinä vuosina keskimäärin noin viisi miljoonaa euroa vuodessa, vaikka perintö- ja lahjaverotuksesta saama verokertymä vähenisikin 5-15 miljoonaa euroa huojennuksen laajuudesta riippuen. Tämän jälkeen muutoksen verohyödyt vähenisivät, mutta jäisivät edelleen positiivisiksi.

• Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että perintö- ja lahjaveron huojennuksen soveltamisalaa tulisi laajentaa metsätiloihin. Maa- ja metsätalousministeriö valmistele vuoden loppuun mennessä esityksen huojennuksen ehdoista, joiden avulla huojennus kohdennettaisiin yritysmäisille metsänomistajille

3. Kasvun ja sukupolvenvaihdosten helpottaminen kalatalousyrittäjien osalta

Suomessa kalan jalostus ja kauppa ovat kasvaneet voimakkaasti 2000-luvulla, mutta kasvu on perustunut ulkomaiseen viljeltyyn kalaan. Suomen kauppataase kalatuotteiden osalta on yli 350 miljoonaa euroa alijäämäinen. Kotimaisella kalalla on suuri kasvupotentiaali niin kotimaan kuin ulkomaan markkinoilla. Erityisesti kotimaisen kasvatetun kalan tuotantoa lisäämällä voitaisiin nopeasti vähentää riippuvuutta ulkomaan tuonnista.

Kotimainen vesiviljelyelinkeino ei ole voinut vastata kasvaneeseen kotimarkkinakysyntään toimintaympäristöstä johtuvien rajoitteiden vuoksi ja merkittävät kasvun mahdollisuudet ovat jääneet toteutumatta. Yhtenä ratkaisuna tähän, suomalaiset yritykset ovat investoineet voimakkaasti vesiviljelyyn Ruotsissa. Elinkeinoon mukaan suurin ongelma on ympäristönsuojelulainsäädäntö ja etenkin sen soveltamiskäytäntö.

Ammattikalastuksessa yrittäjien keski-ikä on korkea ja nuorten rekrytoituminen alalle on ollut vähäistä. Tämä on johtanut siihen, että erityisesti merialueen rannikkokalastuksessa ammattimaisten kalastajien lukumäärä on vähentynyt nopeasti. Arvion mukaan kehitystrendi tulee jatkumaan samanlaisena myös tulevaisuudessa, ellei alan vetovoimaisuutta ja toimintaedellytyksiä pystytä parantamaan.

3.1 Toimialan kilpailukyvyn parantaminen

MMM muistio 7.11.2014

Euroopan meri- ja kalatalousrahaston kansallisen toimintaohjelman tavoitteena on luoda kalataloudelle kilpailukyinen toimintaympäristö, joka kannustaa ja mahdollistaa alan arvoketjun kestävä kasvun ja uudistumisen. Toimintaympäristön kehittämisessä korostuu kannustavan säätelyn kehittäminen sekä rohkeiden kokeilujen edistäminen. Ohjelman mukaisilla toimenpiteillä poistetaan alan kehittymisen esteitä, parannetaan yritysten kilpailukykyä ja edistetään uuden liiketoiminnan syntymistä. Ohjelman mukaiset tuet kohdennetaan erityisesti kasvua ja uudistumista tukeviin toimiin kalataloudessa ja rahoituksen painopiste on kalatalouden alkutuotannossa.

Vesiviljelyn toimintaympäristön kehittämisessä korostuu lupajärjestelmien toimivuus. Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että kansallisia lupajärjestelmiä ja niihin liittyviä hallinnollisia menettelytapoja tulisi kehittää siten, että lupajärjestelmät ovat hallinnollisesti nykyistä kevyempiä ja ne toimivat ennustettavasti sekä luovat edellytykset pitkäjänteiselle yritystoiminnalle ja investoinneille.

3.2 Sukupolvenvaihdosten ja uusien yritysten syntymisen helpottaminen

Euroopan meri- ja kalatalousrahasto mahdollistaa nuoren kalastajan ensi aluksen oston tukemisen hyvin tiukoin reunaehdoin. Tämän lisäksi nuorten kalastajien alalle tulon ja toiminnan aloittamisen helpottamiseksi tulisi selvittää nuorten kalastajien aloitustukijärjestelmän perustamista kansallisin varoin. Lähtökohtana voisi olla ns. vähämerkityksen tuen (de minimis) soveltaminen, mikä rajaisi tuen enimmäismäärän 30 000 euroon/3 vuotta. Tukijärjestelmä voitaisiin lähtökohtaisesti rahoittaa mom. 30.40.62 kehyksen mahdollistamissa rajoissa.

Maa- ja metsätalousministeriö katsoo myös, että kalatalouden alkutuotannon (kalastus ja vesiviljely) sukupolvenvaihdosten edistämiseksi perintö- ja lahjaverolakia (1940/378) tulisi muuttaa siten, että se tarjoaisi vastaavan huojenuksen kuin maataloudessa.

Lisäksi tulisi selvittää mahdollisuudet ottaa käyttöön valtion lainantakausta ja korkotuki sukupolvenvaihdoksissa ja uusien yritysten perustamisessa vastaavalla tavalla kuin maataloudessa.

3.3 Kalanviljelyn energiaverotuksen saattaminen samaan asemaan muun alkutuotannon kanssa

Kalanviljelijät eivät saa energiaverohelpotusta käyttämästään polttoaineesta, eivätkä sähköstä. Poikkeuksena tästä merialueella käytettävät alukset, joiden osalta kasvattaja voi saada polttoaineveron palautuksen.

Energiaverohelpotusten ulottaminen kalankasvatukseen asettaisi tältä osin kalanviljelijät maataloustuottajien kanssa tasavertaiseen asemaan. Se myös parantaisi suoraan toimialan kannattavuutta ja tukisi kotimaisen kalan alkutuotantoa ja sen volyymin lisäämistä. Esitys kannustaisi uuteen taloudelliseen toimintaan, mikä lisäisi valtion verotuloja yritys-, ansio-, pääoma-tulo- ja arvonlisäverojen muodossa.

Kalanviljelyn energia- ja sähköverohelpotukset edistäisivät etenkin ns. kiertovesitekniikkaan perustuvaa kalanviljelystä, jolloin kalan viljelystä tulevat ravinteet voidaan ottaa tehokkaasti talteen eivätkä ne kuormita vesiympäristöä. Tämä tekniikkaa on kuitenkin perinteistä kasvatustekniikkaa huomattavasti energiaintensiivisempää. Kiertovesikasvatuksessa sähköenergian osuus on tuotantokustannuksista n. 20–30 %, joten ehdotetulla kalanviljelyn energiaverotuksella olisi myös myönteisiä ympäristövaikutuksia.

Ehdotetut kalanviljelyn energia- ja sähköverohelpotukset olisivat EU:n valtiontukisääntöjen mukaisia. Direktiivin 2003/96/EY 15 artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat soveltaa nollaverotusta maataloudessa, puutarhaviljelyssä, kalanviljelyssä ja metsänhoidossa käytettäviin energiatuotteisiin ja sähköön.

Liite 1**Perintö- ja lahjaverolaki**

12.7.1940/378

14 § (30.11.2012/705)

Perintöveroa maksetaan I veroluokassa seuraavan asteikon mukaan:

Verotettavan osuuden arvo euroina	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla euroina	Veroprosentti ylimenevästä osasta
20 000–40 000	100	7
40 000–60 000	1 500	10
60 000–200 000	3 500	13
200 000–1 000 000	21 700	16
1 000 000–	149 700	19

Perintöveroa maksetaan II veroluokassa seuraavan asteikon mukaan:

Verotettavan osuuden arvo euroina	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla euroina	Veroprosentti ylimenevästä osasta
20 000–40 000	100	20
40 000–60 000	4 100	26
60 000–1 000 000	9 300	32
1 000 000–	310 100	35

5 LUKU (29.4.1994/318)***Veronkanto, maksuajan pidentäminen ja veronhuojennus*****55 § (8.12.1994/1110)**

Perintö- tai lahjaverosta jätetään verovelvollisen Verohallinnolle ennen verotuksen toimittamista tekemästä pyynnöstä osa maksuun panematta, jos: (11.6.2010/523)

- 1) veronalaiseen perintöön tai lahjaan sisältyy maatila, muu yritys tai osa niistä;
- 2) verovelvollinen jatkaa perintönä tai lahjana saaduilla varoilla maatalouden tai maa- ja metsätalouden harjoittamista tai muuta yritystoimintaa perintönä tai lahjana saadulla maatilalla tai näin saadussa yrityksessä; ja
- 3) edellä 1 kohdassa tarkoitettusta maatilasta, muusta yrityksestä tai niiden osasta määrätyn perintö- tai lahjaveron suhteellinen osa koko verosta on suurempi kuin 850 euroa. (26.10.2001/909)

Maksuun panematta jätettävän veron osan laskemiseksi vähennetään tämän lain mukaan määrätystä verosta vero, joka perintöosuudesta tai lahjasta olisi määrättävä, jos maatilalla maatalousmaa ja sitä vastaava CAP-maatilatukioikeus, rakennukset, rakennelmat, koneet, kalusto ja laitteet sekä niihin kohdistuvat velat samoin kuin muuhun yritykseen kuin maatalaan kuuluva yritysvarallisuus arvostettaisiin määrään, joka vastaa 40 prosenttia verovelvollisuuden alkamista edeltäneeltä vuodelta toimitettavassa tai toimitetussa tuloverotuksessa noudatettavien tai noudatettujen, varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain (1142/2005) 3 ja 4 luvun mukaisten perusteiden mukaisesta määrästä. Osakeyhtiön yritysvarallisuus arvostetaan määrään, joka vastaa 40 prosenttia mainitun lain 4 ja 5 §:n mukaisten perusteiden mukaan lasketusta määrästä. (22.12.2005/1144)

Varat, joita ei lueta nettovarallisuuteen, arvostetaan seuraavasti:

MMM muistio 7.11.2014

- 1) maatalaan kuuluva metsä 40 prosenttiin sen varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain 7 §:n mukaisesta arvosta;
- 2) maatalan asuinrakennus ja metsätalouden tuotantorakennuksen rakennuspaikka 40 prosenttiin varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain 5 luvun mukaisten perusteiden mukaisesta määrästä;
- 3) metsätalouden tuotantorakennukset, koneet ja laitteet 40 prosenttiin niiden verotuksessa poistamatta olevasta hankintamenoista; ja
- 4) muut varat 40 prosenttiin niiden käyvästä arvosta.

(22.12.2005/1144)

Edellä 2 momentissa tarkoitettu erotus tai, jos se on suurempi kuin 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen perintö- ja lahjaverojen 850 euron ylimenevä osa, viimeksi mainittu määrä jätetään maksuun panematta. (22.12.2005/1144)

Jos maatalan, muun yrityksen tai sen osan luovutus 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa on osittain vastikkeellinen ja vastike on enemmän kuin 50 prosenttia käyvästä arvosta, maatalaan, muuhun yritykseen tai sen osaan kohdistuva lahjavero jätetään kokonaan maksuun panematta.

Jos verovelvollinen luovuttaa pääosan maatilasta, muusta yrityksestä tai sellaisen osasta, josta on myönnetty 2 tai 3 momentissa tarkoitettu huojennus, ennen kuin viisi vuotta on kulunut perintö- tai lahjaveroituksen toimittamispäivästä, verovelvollisen maksettavaksi pannaan tämän pykälän nojalla maksuun panematta jätetty vero korotettuna 20 prosentilla.

Edellä 2 momenttia sovellettaessa maatalousmaa ja samalla luovutettava maatalousmaata vastaava CAP-maatalatukioikeus arvostetaan yhdessä määrään, joka vastaa 40 prosenttia maatalousmaan varallisuusverotuksessa noudatetusta arvosta. (15.7.2005/559)

56 § (29.4.1994/318)

Jos maatilasta, muusta yrityksestä tai niiden osasta määrätyn perintö- tai lahjaverojen suhteellinen osa koko verosta on 1 700 euroa tai enemmän ja jos 55 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa mainitut edellytykset ovat olemassa, tämän veron osan maksuaikaa pidennetään verovelvollisen ennen verotuksen toimittamista Verohallinnolle tekemästä pyynnöstä. (11.6.2010/523)

Vero, jonka maksamiseen on myönnetty pidennystä 1 momentin mukaan, kannetaan yhtä suurina, vähintään 850 euron suuruisina vuotuiserinä enintään viiden vuoden aikana sen mukaan kuin valtiovarainministeriön asetuksella tarkemmin säädetään. Pidennetyltä maksuajalta ei peritä korkoa. (26.10.2001/909)